

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YATIRIM BANKACILIĞI
VE TÜRKİYE UYGULAMASI

İŞLETME YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ

GÖKHAN KEFMAN

T. O.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

TEZ DANIŞMANI: YARD.DOC.DR.SALİH DURER

İSTANBUL, 1991

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa No.

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA VE BANKACILIK

1.1. BANKA TANIMI	4
1.2. BANKACILIĞIN BELİRGİN ÖZELLİKLERİ	5
1.3. BANKALARIN BELİRLİ KRİTERLERE GÖRE AYRIMI	6
1.3.1. HUKUKİ YAPISINA GÖRE AYRIMI	7
1.3.2. SERMAYE YAPISINA GÖRE AYRIMI	8
1.3.3. BOYUTLARINA GÖRE AYRIMI	8
1.3.4. KREDİ VADELERİNE GÖRE AYRIMI	9
1.3.5. İŞLEVLERİNE GÖRE AYRIMI	9

İKİNCİ BÖLÜM

YATIRIM BANKACILIGI

2.1. YATIRIM BANKACILIGI	11
2.1.1. YATIRIM BANKACILIGININ TANIMI	11
2.1.2. YATIRIM OLGUSUNUN VE YATIRIM BANKACILIGININ TEMELİ.....	12
2.1.3. YATIRIM BANKACILIGININ VAROLUŞ NEDENİ ...	13
2.1.4. YATIRIM BANKACILIGININ ÖZELLİKLERİ	14
2.1.5. YATIRIM BANKALARININ İŞLEVLERİ	16
2.1.6. YATIRIM BANKALARININ AYRIMI	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADA YATIRIM BANKACILIGI

3.1. DÜNYADA YATIRIM BANKACILIGI	20
3.1.1. ABD'DE YATIRIM BANKACILIGI	21
3.1.2. SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE YATIRIM BANKACILIGI	21
3.1.3. JAPONYA'DA YATIRIM BANKACILIGI	22
3.1.4. AVRUPA'DA YATIRIM BANKACILIGI	22
3.1.4.1. İngiltere'de Yatırım Bankacılığı	22
3.1.4.2. Almanya'da Yatırım Bankacılığı..	23
3.1.4.3. Fransa'da Yatırım Bankacılığı...	23

3.1.4.4. Danimarka'da Yatırım Bankacılığı	24
3.1.4.5. Hollanda'da Yatırım Bankacılığı.	24
3.1.4.6. Belçika'da Yatırım Bankacılığı..	25
3.1.5. AVRUPA YATIRIM BANKASI	25
3.1.5.1. Avrupa Yatırım Bankasının Kuruluşu ve Avrupa Topluluğu İlişkisi	25
3.1.5.2. Avrupa Yatırım Bankasının Amacı ve Sermayesi	27
3.1.5.3. Avrupa Yatırım Bankasının Organizasyon Yapısı	28
3.1.5.4. Avrupa Yatırım Bankasının Kredi Politikaları	31

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YATIRIM BANKACILIGI

4.1. TÜRKİYE'DE YATIRIM BANKACILIGI	33
4.1.1. TÜRKİYE'DE YATIRIM BANKACILIGININ TARİHSEL GELİŞİMİ	33
4.1.2. YATIRIM BANKACILIGININ HUKUKİ YAPISI	41
4.1.3. TÜRKİYE'DEKİ YATIRIM BANKALARI	41
4.1.3.1. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası .	42
4.1.3.1.1. Kuruluşu ve Amacı ...	42
4.1.3.1.2. İşlevleri	43
4.1.3.1.3. Mali Yapısı	44
4.1.3.1.4. Faaliyetleri	45
4.1.3.2. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası .	55
4.1.3.2.1. Kuruluşu ve Amacı ...	55
4.1.3.2.2. İşlevleri	56
4.1.3.2.3. Mali Yapısı	57
4.1.3.2.4. Faaliyetleri	58
4.1.3.3. Türkiye Kalkınma Bankası	58
4.1.3.3.1. Kuruluşu ve Amacı ...	58
4.1.3.3.2. İşlevleri	59
4.1.3.3.3. Mali Yapısı	60
4.1.3.3.4. Faaliyetleri	61
4.1.3.4. Tekfenbank	61
4.1.3.4.1. Kuruluşu ve Amacı ...	61
4.1.3.4.2. İşlevleri	61

4.1.3.4.3. Mali Yapısı	62
4.1.3.4.4. Faaliyetleri	62
4.1.3.5. Citibank	63
4.1.3.5.1. Kuruluşu ve Amacı ...	63
4.1.3.5.2. İşlevleri	63
4.1.3.5.3. Mali Yapısı	64
4.1.3.5.4. Faaliyetleri	64
4.1.3.6. Türk Merchant Bankası	65
4.1.3.6.1. Kuruluşu ve Amacı ...	65
4.1.3.6.2. İşlevleri	65
4.1.3.6.3. Mali Yapısı	65
4.1.3.6.4. Faaliyetleri	66
4.1.3.7. interbank	67
4.1.3.7.1. Kuruluşu ve Amacı ...	67
4.1.3.7.2. İşlevleri	67
4.1.3.7.3. Mali Yapısı	67
4.1.3.7.4. Faaliyetleri	68
4.1.3.8. Avrupa - Türk Yatırım Bankası ..	70
4.1.3.8.1. Kuruluşu ve Amacı ...	70
4.1.3.8.2. İşlevleri	70
4.1.3.8.3. Mali Yapısı	71
4.1.3.8.4. Faaliyetleri	71
4.1.4. TÜRKİYE'DEKİ YATIRIM BANKALARININ PARA PİYASASINDAKİ YERİ	71
4.1.5. TÜRKİYE'DEKİ YATIRIM BANKALARININ SERMAYE PİYASASINDAKİ YERİ	72
4.1.6. YATIRIM BANKACILIĞINA KONJONKTÜRÜN ETKİSİ	73
4.1.7. YATIRIM BANKACILIĞINDA KREDİ DEĞERLEMESİ	74
4.1.7.1. Kredi ve Kredi Değerlemenin Tanımları	75
4.1.7.2. Kredi Değerlemenin Amacı.....	76
4.1.7.3. Kredi Değerleme İşlemleri	76
4.1.7.3.1. Teknik Analiz	77
4.1.7.3.2. Ekonomik Analiz	78
4.1.7.3.3. Mali Analiz	78
4.1.7.4. Yatırım Kredileri Yoluyla Özel Üretim Endüstrisinin Tesvik Edilmesi	81

BESİNCİ BÖLÜM

**YATIRIM BANKACILIGININ SORUNLARI
VE GELİŞME İMKANLARI**

5.1. YATIRIM BANKACILIGININ SORUNLARI	83
5.2. ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	85
5.3. YATIRIM BANKACILIGININ GELİŞME İMKANLARI	87
SONUÇ	89
YARARLANILAN KAYNAKLAR	91

T A B L O L A R

- TABLO-1 : Yatırım Bankacılığının İşleyiş Blok Diyagramı
- TABLO-2 : Avrupa Yatırım Bankasının Kuruluş Aşamasında Oluşan Sermaye Yapısı
- TABLO-3 : Avrupa Yatırım Bankası Organizasyon Şeması
- TABLO-4 : 1950-1970-1990 Arası Türkiye'nin Global Ekonomik Göstergeleri
- TABLO-5 : 1950-1990 Arası Türkiye'nin Hedefleri
- TABLO-6 : 1950-1970-1990 Arası Yatırım Bankacılığının Gelişimi
- TABLO-7 : 1986-1990 Arası TSKB'nin Mali Göstergeleri
- TABLO-8 : 1986-1990 Dönemi TSKB'nin verdiği döviz Kredileri
- TABLO-9 : 1986-1990 Dönemi TSKB'nin verdiği TL Kredileri
- TABLO-10 : 1986-1990 Dönemi TSKB'nin verdiği toplam kredi
- TABLO-11 : 1986-1990 Dönemi TSKB'nin verdiği toplam krediler içinde çimento-cam sektörünün yeri
- TABLO-12 : 1986-1990 Dönemi TSKB'nin verdiği toplam krediler içinde metal sanayi sektörünün yeri
- TABLO-13 : 1986-1990 Dönemi TSKB'nin verdiği toplam krediler içinde orman ürünleri sektörünün yeri
- TABLO-14 : 1986-1990 Dönemi TSKB'nin verdiği toplam krediler içinde kimya - lastik sektörünün yeri
- TABLO-15 : 1986-1990 Dönemi TSKB'nin verdiği toplam krediler içinde gıda sektörünün yeri

- TABLO-16 : 1986-1990 Dönemi TSKB'nin verdiği toplam krediler içinde tekstil sektörünün yeri
- TABLO-17 : 1986-1990 Dönemi SYKB'nin mali göstergeleri
- TABLO-18 : 1987-1989 Dönemi TKB'nin Mali Göstergeleri
- TABLO-19 : 1988-1990 Dönemi TMB'nin Mali Göstergeleri
- TABLO-20 : 1988-1989 Dönemi Interbank'ın Mali Göstergeleri
- TABLO-21 : FNSS Projesi Blok Diyagramı
- TABLO-22 : Proje Değerleme Akış Diyagramı

Ö Z E T

Yıldız Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Bitirme Tezi olarak yatırım bankacılığı ve konunun Türkiye uygulamasını irdelenmiş bulunuyorum.

Yatırım bankacılığı sanayileşmiş ülkelerde çok eskilere dayanmakta ve bir anlamda sanayileşmeye lokomotif olduğu bilinmektedir. Ülkemizde de sanayileşmiş ülkelere paralel olarak ,son yıllarda serbest piyasa ekonomik sistemine geçiş dönemiyle birlikte yatırım bankacılığının büyük gelişmeler kaydettiğini görüyoruz.

Çalışmamız beş bölümde gerçekleştirilmiş olup,

-Banka ve Bankacılık,

-Yatırım Bankacılığı,

-Dünyada Yatırım Bankacılığı,

-Türkiye'de Yatırım Bankacılığı,

-Yatırım Bankacılığının Sorunları ve Gelişme imkanları, başlıklarını içermektedir.

Çalışmamızda yerli ve yabancı kaynakların yanında büyük ölçüde yatırım bankaları ile yaptığımız görüşmelerden yararlanılmıştır. Çünkü yatırım bankacılığı artık boyut değiştirmekte ve ekonomik sistemlerde ait olduğu haklı yeri almaktadır.

Çalışmamın bu konuda boşluğu doldurarak iyi bir kaynak görevi göreceğini ümit ederim.

G İ R İ Ş

«Banka» kurumu ,insanlararası mal ve hizmet değişiminin başladığı ve para kavramının ortaya çıktığı ilk çağlardan beri ekonomik düzende yer almış,vazgeçilemez bir unsur haline gelmiş kurumlardan biridir. ilk çağlardan beri bankalar günün değişen şartlarına göre değişime uğramıştır.18.yüzyılda Fransa'nın sanayileşme ve özellikle Amerika'nın 19. yüzyılın başında ülke genelinde demiryolu ağı kurma çabalarıyla bu kalkınma hamlelerini finanse edecek bankalara gerek duyulmuştur. Ancak bu projeler için gerekli finansmanın boyutlarının ticari bankaların kredi ve finans gücünü aşması nedeniyle bu kalkınma faaliyetlerini finanse edecek gücde kurumlara ihtiyaç duyulmuş ve bunun için kalkınma ve yatırım bankaları modeli geliştirilmiştir.Kalkınma ve yatırım bankalarının daha sonra 1930 büyük bunalımını müteakip ve 2.Dünya savaşı sonrası savaşta açılan yaraların kapanması ve Avrupa ülkelerinin kalkınma ve sanayileşme çabalarına baz teşkil etmesi amacıyla Avrupa kıtasında etkin bir biçimde yaygınlaştığını görüyoruz. Türkiye'de ise 1.Dünya savaşı sonrası izmir iktisat kongresinde yeni kurulan cumhuriyetimizi özellikle sanayi sektörü eliyle kalkındırmak amacıyla kalkınma ve yatırım bankacılığının ilk örneklerini görüyoruz. Daha sonra bu modelin çeşitli revizyonlarla ,devlet sübvansiyonu ve planlı kalkınma uygulamalarıyla 1980'li yıllara kadar geldiğini söyleyebiliriz.Ancak 1980'li yıllarda Türkiye ekonomik bir yeniden yapılanmanın içine girmiştir. Cumhuriyet

döneminden beri uygulanan karma ekonomik sistemden serbest piyasa ekonomisine geçilmiştir. Bu dönemde özellikle bankacılık sektöründe büyük ilerlemeler görüyoruz. Bankacılık sektöründe oluşan yeni şartlara göre yaklaşık 60 yıldır devlet destekli olarak devam eden kalkınma ve yatırım bankacılığı yol ayrımına gelmiş ve özellikle yabancı sermayesinde gelmesiyle yeni kuşak yatırım bankaları doğmuştur. Yeni dönemde yatırım bankaları Şirket Birleştirmeleri (merger) ve Halka Açılma (Going Public) gibi pekçok faaliyetin yanı sıra danışmanlık ve gelişen sermaye piyasamızda ekonomimizde oluşan tasarruflara yön verme gibi konularda ekonomimize değişik rotalar çizme görevini konseptlerine almışlardır. İşte yeni kuşak yatırım bankaları bu önemli özellikleri ve işlevleri nedenleriyle çalışmamıza konu olmuşlardır.

Çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır ve yerli ve yabancı kaynaklarla yatırım bankaları ile görüşmelerimiz doğrultusunda hazırlanmıştır.

Birinci bölümde «banka» tanımı yapılmış ve bankalar sınıflandırılarak yatırım bankacılığının yeri belirtilmiştir.

Yatırım bankacılığının tanımı, varoluş nedeni, özellikleri, işlevleri ve sınıflandırılması ise ikinci bölümde yer almıştır.

Üçüncü bölümde dünyada yatırım bankacılığının doğuşu ve gelişimi ele alınmıştır.

Türkiye'de 1990 yılı itibariyle mevcut önemli yatırım bankaları ve bu bankaların kuruluş amaçları, sermayeleri, işlevleri ve faaliyetleri belirtilmiştir. Ayrıca yine bu bölümde yatırım bankalarının mali piyasalardaki yerleri, yatırım

bankalarının kredi talebinde bulunan projelere kredi verirken yapmış olduğu kredi değerleme işlemleri belirtilmiştir.

Beşinci ve son bۆlümde ise yatırım bankacılığının bugünkü sorunları, bu sorunlara çۆzüm önerileri ve yatırım bankacılığının önümüzdeki yıllar için gelişme potansiyeli irdelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKA VE BANKACILIK

1.1. BANKA TANIMI

Günümüzde pekçok kelimenin kesin tanımı ,gerek bu kelimelerin birçok şey ifade etmesinden,gerekse kesin olarak bazı sınırları çizememesinden ötürü yapılamamaktadır. Sadece basit ve genel tanımları yapılabilmektedir.işte bu kelimelerden biride «Banka» dır. Bugün günlük yaşamda ve ticaretle herkesin dilinde dolayan ve insanlarla içice yaşayan, hergün fiziksel olarak kullandığımız bu olgunun tanımını yapmak çok zordur.

«Banka» kelimesi günlük yaşamda ve ticari konularda en çok kullanılan kelimelerden biri olduğu halde,bütün bilimsel yayınlar ve bankacılık yayınları kesin bir tanım vermekten kaçınırlar (1).

«Banka» kelimesi;Türkçe karşılığı masa,sıra veya tezgah anlamına gelen italyanca «Banko» deyiminden gelmektedir.insanlığın ve insanlar arası mal ve hizmet değişiminin yapılmaya başlanıldığından beri pekçok tanımı yapılmış olan banka olgusu kısaca ve en basit anlamda; «Para kazanmak için para satan kuruluştur» veya «Para ve kredi ticareti yapan veya kredi vermek üzere ödünç para alan kuruluştur.» şeklinde tanımlanabilir,yada en gelişmiş ve bilimsel tanımıyla ise ban-

(1) ULUTAN, Burhan; Bankacılığın Tekamülü,Birinci Baskı,Ankara,Doğuş Ltd.,1957, s. 3.

ka ; mevduat kabul eden, bu mevduatı en verimli şekilde çeşitli kredi işlemlerinde kullanmak amacını güden veya kısaca faaliyetlerinin esas konusu düzenli bir şekilde kredi almak ve kredi vermek olan bir ekonomik kuruluştur (2).

1.2. BANKACILIGIN BELİRGİN ÖZELLİKLERİ

Bankacılık sektörünün diğer sektörlerle göre daha belirgin olan özelliklerini aşağıdaki şekilde belirtebiliriz:

A)Bankalar için genelde ,klasik kar maksimizasyonu mantığına göre çalışan işletmeler de denebilir (3). Bankaların da diğer işletmeler gibi sabit ve değişken giderleri vardır. Örneğin mevduat ve kredi işlemleri bankalar için birer değişken giderdir. Ancak bankalarda karlılık ve maliyet hesapları diğer işletmelere göre çok daha zor bir şekilde yapılabilmektedir. Maliyetlerini düşürebilen bir banka ,diğer bankalara göre avantaj elde edeceğinden ötürü bankaların ,özellikle mevduat, kredi ve yönetim işleriyle ilgili olarak pazarlama,yatırım ve yönetim konularında ,çok ciddi bir şekilde uzmanlaşmaya yönelmesi gerekmektedir.

B) Bankacılık sektöründe diğer sektörlerden farklı olarak, dünyanın ve ekonominin finansal merkezlerine ve piyasalara entegrasyonu çok önemlidir.Bankalar açısından önemli uluslararası piyasa Avrupa piyasalarıdır. Bankalar uluslararası piyasalarla entegre olduğu zaman fon elde edebilecek, ulus-

(2) DURER, Salih; Türkiye'de Ticaret Bankalarının Sermaye Yapı ve Yeterliliği,Birinci Baskı,İstanbul,Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü Bankacılık Araştırma Dizisi No:8 ,1988, s. 15.

(3) EKREN, Nazım; Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği, Birinci Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Ekonomi Dizisi No:21,1986 , s.12.

lararası iş bağlantıları ve geniş hacimli ithalat ve ihracat yaparak geniş finansman ve yatırım imkanları yakalayabilmektedir.

C) İlk iki maddede açıkladığımız bankalar için, bir çeşit zorunluluk olan etkenlere uyum sağlamada, bankaların en büyük yardımcısı teknolojidir. Günümüzde artık elektronik ve kişisel bankacılığa geçilmektedir. Dolayısıyla teknolojik bakımdan çağın gerisinde kalan bankalar pazar kaybına uğrayacaktır. Bütün bu özelliklerden dolayı bankalar sektörlerinde güç durumlarına düşmemek için bütün sektörlerden daha fazla teknolojiyi izlemelidir. Böylece hem uluslararası piyasalara telekomünikasyon sayesinde kolayca entegre olabilecek, hemde artan iş hacmi karşısında iş akışını kolayca sağlayarak zaman ve eleman tasarrufu yapabilecektir.

D) Bankalar diğer sektörlerden daha fazla yeni pazarlar, el değmemiş konular bulmaya ve dinamik bankacılığı benimseye mecburdur (4). Çünkü bankacılıkta da diğer sektörlerde olduğu gibi ilerlemenin ve başarının sırrı diğer işletmelerin görmediği ticaret sahaları bulmak ve doğru analizleri müteakip faaliyete geçmektedir. Özellikle A.B.D'de bu kural çok geçerlidir.

1.3. BANKALARIN BELİRLİ KRİTERLERE GÖRE AYRIMI

Bankaların kendi aralarında ayrımı, banka olgusunun tanımlanması kadar zordur. Özellikle her ülke ve ekonominin kendi kriterlerine göre yapılması gereken bir işlemdir. Çünkü her ülke ve ekonominin kendine özgü şartları vardır. Ancak

(4) EKREN, Nazım; a.g.k. , s.15.

yinede genelleme yapacak olursak bankaların boyutları, sermaye miktarları gibi her ülke ve ekonomiye uygun bazı kriterlere göre ayrımı mümkün olabilmektedir. Çeşitli donelere göre bankaların ayrımı, bugüne kadar pekçok kere günün değişen şartlarına uygun olarak yapılmıştır. Bizde bankaların, aşağıdaki şekilde ayrımını yapıyoruz. Buna bir çeşit update işlemi de denebilir.

1.3.1. HUKUKİ YAPISINA GÖRE AYRIMI

Bankaların; kuruluş, yönetim, çalışma esasları, devir, birleşme ve tasfiyeleriyle denetlenmeleri Bankalar Kanunu ile düzenlenmiştir (5).

Bazı istisnalar dışında bütün bankalar bu kanunlara tabidir. Halen yürürlükte olan ve 70 sayılı KHK. ile aynı hükümleri içeren 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun amacı; tasarrufları korumak ve ekonomik kalkınmanın gereklerine göre kullanılmasını sağlamak üzere; bankaların kuruluşunu, yönetimini, yönetimini, çalışma esaslarını, devir, birleşme ve tasfiyeleri ile denetlemelerini düzenlemektir (6).

Bu bağlamda bankaların hukuki yapısına göre ayrımı aşağıdaki şekildedir:

A) Ferdi Teşebbüs Bankaları : Tek bir kişinin özel şirket olarak kurarak işlettiği bankalardır. Ülkemizde bu vasıfta banka yoktur.

B) Ticaret Şirketi Şeklindeki Bankalar : Bankalar birçok

(5) Bkz. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu

(6) EREM, Faruk ve ALTINOK, Akın; Banka Hukuku Bilgisi, Dokuzuncu Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Bankacılar Serisi No:4, 1988, s. 2.

Ülkede bu maddede tanımlandığı gibi ticaret şirketi statüsüne sahip sermaye şirketleridir.

C) Kanunla Kurulmuş Özel Statl Bankalar : Devlet tarafından özel kanunla özel şirketlere karlı gelmeyecek bazı konularda faaliyet göstermek amacıyla devlet tarafından kurulmuş bankalardır. lkemizde bu tür bankalara en belirgin rnek Merkez Bankasıdır.

1.3.2. SERMAYE YAPISINA GÖRE AYRIMI

A) zel Sermaye ile Kurulmuş Olan Bankalar : Sermayeleri zel şahıs veya şirketlere ait olan bankalardır.

B) Devlet Sermayesi ile Kurulmuş Olan Bankalar : Sermayelerinin tamamı kamu sektörüne ait olan bankalardır.

C) Karma Sermayeli Bankalar : Sermayeleri zel şahıs ve şirketlerle, kamu sektörüne belli oranlarla ait olan bankalardır.

D) Ulusal Bankalar : Bankaların sermayelerinin orjinine göre ulusal ve yabancı bankalar şeklinde ayrılmasıdır.

1.3.3. BOYUTLARINA GÖRE AYRIMI

Böyle bir sınıflandırma yapmanın zor bir olay olduğu aşıkardır. Ancak yine de bazen ticari yaşamda bankaların sermaye miktarları ve iş hacimleri bakımından büyük, orta ve küçük bankalar olarak 3'e ayrıldığını söylemek mümkündür. Ancak bu ayrımın kesin sınırlarını çizmek çok zordur (7).

(7) ULUTAN, Burhan; a.g.k., s.201.

1.3.4. KREDİ SÜRELERİNE GÖRE

Daha önceki tanımlarımızda bankaların kredi veren kurumlar olduğunu belirtmiştik. Bu işlev bankaların verilen kredinin vadelerine göre ayrımının yapılmasına imkan tanımaktadır. Bu ayrıma göre bankalar aşağıdaki şekilde sıralanır:

A) Kısa Vadeli Kredi Veren Bankalar : Bu bankalar ticari işlemler ve mal değişimi için kredi verirler. Ticaret bankaları bu sınıfa dahildir.

B) Orta Ve Uzun Vadeli Kredi Açan Bankalar : Üretime dönük sermaye yatırımlarına kredi verirler. Yatırım bankaları bu sınıfa kredi verme işlevi bakımından dahil edilebilir.

1.3.5. İŞLEMLERİNE GÖRE AYRIMI

Bankaların işlevleri ve ilgilendikleri konulara göre ayrımı, en çok kullanılan ve bankaları en belirgin biçimde gruplayabilen bir ayrım yöntemidir (8). Buna göre bankaların ayrımı:

- A) Merkez Bankaları
- B) Tarım bankaları
- C) Halk bankaları
- D) Dış ticaret bankaları
- E) Kalkınma bankaları
- H) Ticaret Bankaları
- K) Yatırım bankaları

(8) EYÜPGİLLER, Servet; Banka İşletmeciliği Bilgisi, Dördüncü Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Bankacılar Serisi No:4, 1988, s. 41.

Gelişmiş ülkelerde sermaye piyasalarının en önemli aracı kuruluşları olan yatırım bankaları, belirli bir değerin üzerindeki menkul kıymet ihraçları ile ilgilenen, büyük firmaların yüksek meblağlı hisse senedi ve tahvil ihraçlarını üstlenen halka açılma (yani özelleştirme) ve şirket birleşmelerini gerçekleştiren uzman finans kuruluşları olma özelliklerine sahip bankalardır. Yatırım bankaları işte bu önemli özellikler çerçevesinde çalışmamızın konusu olmuştur ve bundan sonraki bölümlerde ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

YATIRIM BANKACILIGI

2.1. YATIRIM BANKACILIGI

Yatırım bankacılığının konseptini detaylı bir biçimde çalışmamızın ikinci bölümünde ele almaya çalışacağız. Önce yatırım bankacılığının tanımını yapalım.

2.1.1. YATIRIM BANKACILIGIN TANIMI

Yatırım bankacılığının önceki yıllarda en bilimsel tanımları, "sermaye arzeden tasarruf sahipleri ile hisse senedi ve tahvil çıkaran ve uzun vadeli yatırım sermayesi talep eden kuruluşlar ve hükümet arasında aracılık rolü oynayan kurumlardır" (9) veya başka tanıma görede " mevcut servetlerin transferi, hisse senedi ve tahvilleri sürümü, menkul kıymetlerin yönetimi dahil sermaye oluşumunun gerçekleştiği bütün işlemleri ve kuruluşları içeren düzendir, yada devlet kuruluşları ve özel şirketlerin menkul kıymet ihracını başlatan, bunlara garanti veren ve sürümünü sağlayan kuruluşlardır" (10) şeklinde yapıliyordu. Ancak yatırım bankacılığı son yıllarda kabuk ve işlev değıştirmiştir. Bizde yatırım bankacılığının tanımını; "yatırım bankaları; yatırım yapacak girişimciye kredi veren, tasarrufcuların menkul kıymet yatırım port-

(9) ZARAKÇIOĞLU, Avni; Para, Kredi ve İktisadi Faaliyetler, T.B.B. Yayını, No.41, Ankara, 1977, s.86.

(10) DOĞAN, Yalım; 50.Yılda Yatırım ve Kalkınma Bankacılığımız, Türk Bankacılığında 50 Yıl. banka ve Ekonomik Yorumlar Yayını, İstanbul, 1973, s. 28.

föylerini yöneten, müşavirlik, yatırım danışmanlığı, özelleştirme (going public), iki şirketi birleştirme (merger) ve satınalma (aquisition) hizmetlerini veren bankalardır" şeklinde yapabiliriz. Yatırım bankaları , ticari bankalar gibi mevduat kabul edemezler.

2.1.2. YATIRIM OLGUSUNUN VE YATIRIM BANKACILIĞININ TEMELİ

Tanımını önceki bölümde yaptığımız yatırım bankacılığı (investment banking) günümüzde sadece yatırım yapmak üzere orta ve uzun vadeli kredi talep eden kuruluşlara belirli kurallarla kredi veren teşekküller olarak sınırlandırılmamaktadır. Özünde yine yatırım kelimesinin yatmasına rağmen 1990 lı yıllardan itibaren yatırım bankacılığı kabuk değiştirerek merchant banking (ticari bankacılık) yönünde gelişmektedir.

Yatırım bankacılığının özünde yine «yatırım» olayı vardır. 1930 lu yıllarda gerçekleşen büyük ekonomi bunalımından sonra para, tasarruf, yatırım ve mal arasındaki ilişkiler en gerçekli düşünceyle Keynes tarafından analiz edilmiştir (11). 2. Dünya savaşından sonra sanayileşmeye başlayan ve serbest piyasa ekonomisi düzenini benimseyen ülkeler yatırım olgusuna fazlasıyla önem vermişlerdir. Dolayısıyla sanayileşmek ve gelişmek için yatırım olayının ne derece önemli olduğu aşikardır. Kısaca yatırım, ekonomide biriken ve harcanmayan fazla para olan tasarrufu belirli ve işleyerek mal ve hizmet üreten ekonomik bir değer yada sermaye şekline

(11) ELMALI, Mustafa; Altın, Para ve İktisadi Müvazene Meselesi Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1952, s.26.

getirmektir (12). İrdeleneceği üzere ekonomide oluşan artı nakit değerlerin harcama veya harcama fazlası değerlerinde birikim (yani tasarruf) olarak belirli yerlere kanalize olacağı açıktır. Enflasyonist etki altında olan ekonomilerde köşede atıl olarak duran paranın deflasyonist (geriletici) etki altında olacağı aşikardır. Bu tasarrufun hisse senedi, tahvil yada yine vadeli mevduat aracılığıyla bankalar kanalından menkul kıymetler piyasalarına girmesi ekonomilerin gelişmesi açısından zorunludur. Paranın bu alana kayması durumunda da yatırım bankalarının olabilecek risklere karşı sigorta görevi yapması gerekmektedir.

Yukarda açıklanan fonksiyonların yanında yatırım bankacılığının günümüzde dayandığı temel gerek tesis kuracak gerekse tevsi yatırımlarına yönelecek işletmelere, teknolojisini geri kalan ve yenilenmek istenen işletmelere fon kaynağını sağlama görevidir.

2.1.3. YATIRIM BANKACILIĞININ VAROLUŞ NEDENİ

Önceki bölümlerde de açıkladığımız gibi 2. Dünya Savaşı ve sonrasındaki sanayi devrimi ile birlikte yatırım yapan işletmelerin sermaye gereksinimlerini karşılayacak fon ihtiyaçları artmış ve talepte bulunan kuruluşlara vadeli veya vadesiz tasarruf mevduatı dışında tasarrufuna gelir sağlamak isteyen sermaye arz edenleri buluşturacak mali aracı kuruluşların ortaya çıkma gereği oluşmuştur (13).

Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde bu amaçla fa-

(12) ELMALI, Mustafa; Sınai Gelişmede Yatırım Bankaları ve Yatırımcı Sigortalar, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1961, s. 19

(13) ZARAKÇIOĞLU, Avni; a.g.e. , s. 86.

aliyet gösteren bankalar kurulmaya başlanmış ve ulaşım hizmetleri kuruluşlarının tesisi sırasında oluşan sermaye gereksinimini sağlamak amacıyla hisse senedi ve tahvil çıkararak sermaye talebini karşılamışlardır. A.B.D.'de 1933 yılında çıkarılan bir kanunla da ticaret, tasarruf ve yatırım bankaları kanunla kesin olarak ayrılmıştır.

1945 yılında Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası'nın (IBRD) ve beraberinde 300'ü aşkın bankanın kurulmasından sonra topyekün bir kalkınmaya girilmiştir (14)

1980'li ve 90'lı yıllarda ise kalkınma bankacılığı modelinin yatırım bankacılığına dönüştüğünü görüyoruz. Çünkü artık özellikle A.B.D., Avrupa ülkeleri ve Japonya sanayileşmiş dolayısıyla devlet destekli kalkınma bankalarına gerek kalmamıştır. Burada gelişmiş ülkelerin serbest piyasa ekonomisi modelini seçmeleri ve özel sektörü teşvik etmeleri de ana etkenlerden biridir.

Dolayısıyla yatırım bankaları ; kalkınma bankaları aracılığı ile kalkınmasını tamamlamış ülkelerde kalkınma bankalarının yerini almıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise kalkınma bankaları ağırlıklı olarak ekonomiye katkıda bulunmakta yatırım bankacılığı işlevini de birlikte yürütmektedirler.

2.1.4. YATIRIM BANKACILIĞININ ÖZELLİKLERİ

Yatırım bankaları fonksiyonel bazı özelliklerinden dolayı diğer bankalardan oldukça farklıdır. Yatırım bankalarına

(14) DİKMEN, Orhan; Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler Semineri, Birinci Baskı, İstanbul, İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayınları, 1990, s.7.

özgü bazı özellikleri aşağıdaki gibi belirtebiliriz (15).

A)Yatırım bankaları az şubelidir ve paket hizmet verir.

B)Herhangi bir işletmenin menkul kıymetlerine kaynaklarının ancak belirli bir kısmını ayırırlar.

C)Yatırım bankaları ticaret bankalarından farklıdır.

Çünkü, yatırım bankaları ticaret bankaları gibi kısa vadeli fonlar üzerine değil,uzun vadeli fonlar üzerine çalışır. Ayrıca ticaret bankaları mevduat toplayabilir ancak yatırım bankaları mevduat toplayamaz.

D)Yatırım bankaları ticaret bankalarının tersine kendi sermayeleri ile çalışırlar ve sermayeleri ne kadar fazla olursa o derece kuvveti olurlar.

E)Ticaret bankaları topladıkları mevduatı işletmelere aktarıırken (yani dış kaynak kullanırken) yatırım bankaları ise özsermayeleri ile faaliyet gösterirler (16).

F)Yatırım bankaları kalkınma bankalarından farklıdır. Çünkü, kalkınma bankalarının verdikleri kredilerin kaynağını özsermayeleri veya yönettikleri fonlar oluştururken yatırım bankaları bu fonları sermaye piyasalarından karşılamaktadır (17).

G)Kalkınma bankaları orta ve uzun vadeli direkt kredi verirken yatırım bankaları direkt kredi vermez.

H)Yatırım bankaları ülkenin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak fiziki yatırımların yanısıra, menkul kıymet portföyü işlerken kalkınma bankaları sadece sınai yatırımlarına katı-

(15) ULUTAN, Burhan; a.g.k., s.233.

(16) ULUTAN, Burhan; a.g.k., s.234.

(17) YALIM, Doğan; a.g.k., s.43.

lır (18).

I)Yatırım bankaları bir menkul değer satıcısıdır. Halka satmak için işletmelerin çıkaracakları menkul değerlerini alırlar.Yukarda açıkladığımız özellikler yatırım bankalarına özgü ve yatırım bankalarını diğer bankalardan ayıran özelliklerdir.

2.1.5. YATIRIM BANKALARININ İŞLEVLERİ

Yatırım bankalarının işlevleri,diğer bankalara göre daha spesifik ve uzmanlaşma gerektiren işlevlerdir.Bu işlevleri aşağıdaki maddelerle belirtebiliriz:

A)Yatırım Kredisi (Invesment Trust): Yatırım bankalarının ana işlevi daha öncede belirtmiş olduğumuz gibi tasarrufları sanayi kuruluşlarının arz edeceği menkul değerlere aktarmaktır. Özellikle sermaye piyasasının geliştiği sanayileşmiş ülkelerde özel kuruluşlar yatırım bankaları aracılığı ile çok daha kolay uzun vadeli sermaye bulabilmektedirler (19).

B)Yatırım bankaları gerektiğinde ekonomik durumları bozulan işletmelere yardım elini uzatıp bu işletmeleri reorganize eder ve tasarruf sahiplerinin çıkarlarını korur. Ayrıca ihraç ettiği menkul kıymetlere ait ana para ve faiz ödemelerinin zamanında yapılacağına dair tasarrufçuya garanti verir.

(18) EKİNCİOĞLU,Erdal;Kalkınma Bankacılığının Kuruluş Nedenleri ve Fonksiyonlar, Türkiye Kalkınma Bankası, Ankara, 1989, s.3.

(19) AKGÜC, Öztin;Orta ve Uzun Vadeli Krediler ve Finansman Kurumları,Ankara,1975, s.258-259.

C)Yatırım bankaları, sermaye piyasasına başvuracak işletmelere ve tasarruf sahiplerine danışmanlık yaparlar.

D)Yatırım bankaları, işletmelerin ihraç edeceği menkul değerleri satın alır veya kendi adına halka satmayı üstlenebilir.Bu işleme underwriting denir.

E)Menkul değer ihraç eden işletmelerin danışmanı olarak çalışarak onlara menkul kıymetin fiyatını belirlemede,alıcılarla ve diğer aracı kurumlarla ilişkilerde,promosyon işlemlerinde ve gişe satışları yöntemiyle satış işlemlerinde yardımcı olabilir.

F)Aynı sektördeki şirketlerin birleştirilmesinde (merger), farklı sektörden bir işletmenin diğer bir sektörden bir işletmeyi satın almasında (acquisition) rol oynarlar.

G)Halka açılma (Going public) yada diğer adıyla özelleştirmelerde ,şirketin hisse değerini ve gerekli prosedürleri belirlerler.

işlevlerinden de anlaşılacağı üzere yatırım bankaları, gelişmiş ülkelerde çok önemli fonksiyonlara sahiptirler.

Yatırım bankacılığının ve yatırım bankalarının işlevlerinin daha kolay anlaşılması amacıyla Tablo 1 de yatırım bankacılığının işleyiş blok diyagramı verilmiştir.

2.1.6. YATIRIM BANKALARININ AYRIMI

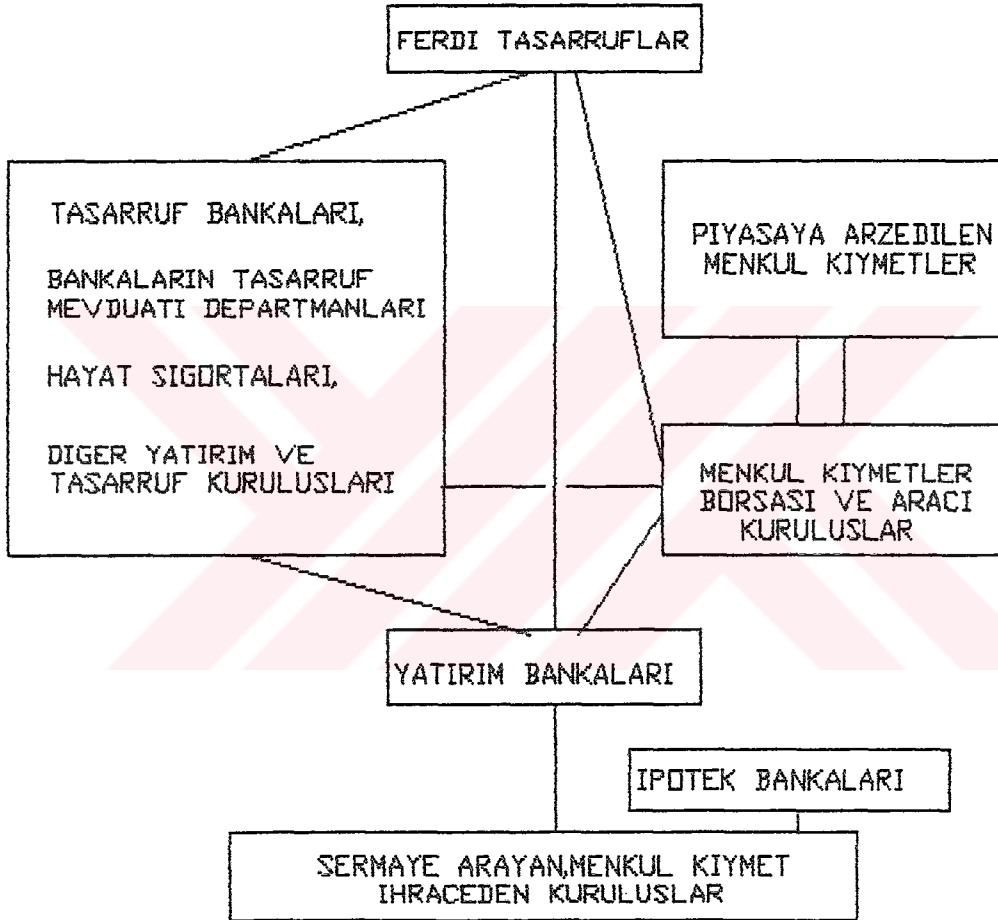
Yatırım bankaları aynı bankaların ayrımında gerçekleştirilen mantığa göre aşağıdaki gibi ayrılabilir:

A)Hukuki Yapısına Göre :

a)Ortaklık şeklindeki yatırım bankaları.

b)Anonim şirket şeklindeki yatırım bankaları.

TABLO - 1 : Yatırım Bankacılığı İşleyiş Blok Diyagramı

Kaynak : ULUTAN, Burhan; Bankacılığın Tekamülü, Doğuş Ltd. 1957, Ankara, s.235.

B) Faaliyet Sahalarına Göre :

- a) Ulusal yatırım bankaları.
- b) Yerel yatırım bankaları.

C) Menkul Değer İhraç Eden Firmalarla Olan İlişkilerine Göre:

- a) Underwriter; çıkarılacak menkul değerleri kendi hesabına satın alarak tasarrufçuya satan yatırım bankaları (20).
- b) Distribütör, dağıtıcı olarak görev yapan yatırım bankaları.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADA YATIRIM BANKACILIĞI

3.1. DÜNYADA YATIRIM BANKACILIĞI

Yatırım bankalarının tarihi orta çağa kadar uzanır(21). Orta çağ bankalarının hepsi yatırım bankası tipinde bankalardı. Bankaların ticaret ve yatırım bankaları olarak iki ana gruba ayrılması ise ilk defa İngiltere’de gerçekleşmiştir. İngiltere’de yatırım bankacılığına ilk örnek Tüccar Bankacılar (Merchant Bankers) dir. Bugünkü yatırım bankacılığı anlayışımıza göre ise gerçek anlamda yatırım bankalarına 19. yüzyıl sonlarında ,modern kapitalizmin ortaya çıkıp gelişmesiyle birlikte rastlanmıştır. Çünkü gerek şahsi gelirlerin ve yeni ticari ve sınai işletmelerin ortaya çıkması gerekse mevcut işletmelerin büyüme arzuları ve çok ortaklı işletmelere dönüşmesi sonucu uzun vadeli kredilere talep doğmuş ve bu işlemler için ticari bankalar yetersiz kalmıştır. Özellikle 2.Dünya savaşında büyük ölçüde tahrip olan ülke ekonomileri de kalkınma için zorlayıcı bir etken olmuştur. Bunun sonucunda 1930’lu yıllarda A.B.D.’de ulaşımın finanse edilmesi amacıyla başlayan hareket, 2.Dünya savaşı sonrası Avrupa ülkelerinin kalkınma finansmanı ihtiyacı ile gelişmiş ve yatırım bankacılığı giderek ihtisaslaşarak bugünlere gelmiştir.

(21) ULUTAN, Burhan; a.g.e. , s.235.

3.1.1. A.B.D.'DE YATIRIM BANKACILIGI

A.B.D.'de 1930'lara kadar, ticaret bankaları ek departmanları ile yatırım bankacılığı konularını da yürütürlerdi. Ancak 1929 ekonomik bunalımı sonucunda alınan önlemlerle ticaret bankalarının yatırım bankacılığı konuları olan menkul kıymetlerin piyasaya arzı işleriyle uğraşması kanunlarla yasaklanmıştır. Günümüzde özellikle A.B.D.'de yatırım bankacılığı çok gelişmiş durumdadır. Hatta A.B.D.'de yatırım bankaları ilgilendikleri konuya göre;

A)Hazırlayıcı (Originators): Yeni menkul kıymetleri piyasaya sunmak üzere hazır hale getiren kuruluşlar,

B)Underwriter (Sigortacılar): ihrac edilen menkul kıymetleri toptan alanlar,

C)Perakende Satıcılar (Retailers):Menkul kıymetleri almak isteyen tasarruf sahipleri veya kuruluşlara kısım kısım sunanlar,

şeklinde sınıflandırılabilirler (22).

3.1.2. SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE YATIRIM BANKACILIGI

Sovyetler Birliği'nde ise 1917 devrimi ile Çarlık dönemi bitmiş ve bu döneme ait bankalar da kapatılmıştır. 1922 yılından yeni devlet bankaları kurulmuş ve 1930 yılında yapılan yeni bir reform hareketi ile belirli sanayi alanlarındaki yatırımlarına vadeli kredi açmak üzere yetkili dört adet yatırım ihtisas kurumu oluşturulmuştur (23).

(22) ULUTAN, Burhan; a.g.e. , s.238.

(23) CADIRCIOGLU, Turhan; Avrupa Yatırım Bankası Faaliyetleri ve Türkiye,Maliye Tetkik Kurulu,Ankara,1979, s.12.

3.1.3. JAPONYA'DA YATIRIM BANKACILIGI

Japonya'da yatırım bankacılığı 1902 yılında kurulmuş olan ve ,

- Devlet desteğine sahip olan,
 - Mevduat toplayabilen,
 - Yatırım yapmak isteyen ,sanayi işletmelerine vadeli krediler verebilen,
 - Kamu ve özel kuruluşların menkul değerlerinin piyasaya sunulmasında aracılık işlevini yerine getirebilen,
- bir kurum tarafından yürütülmektedir (24).

3.1.4. AVRUPA'DA YATIRIM BANKACILIGI

Avrupa kıtasında yatırım bankacılığı A.B.D.'ne göre daha geç organize bir şekilde başlamıştır. Gerçek anlamda başlangıç tarihi 2.Dünya savaşı sonrası savaşın açtığı yaraları sarma ve sanayileşme çabalarıyla birlikte denebilir. Aşağıda çeşitli Avrupa ülkelerinde yatırım bankacılığının evreleri incelenmiştir.

3.1.4.1. İngiltere'de Yatırım Bankacılığı

İngiltere diğer Avrupa ülkelerine göre tarih olarak çok önce sanayileşmeye ve kalkınmaya başladığı için , bu ülkede yatırımın finansmanı ve yatırım bankacılığı gündeme gelmiştir.Hatta İngiltere beraberinde sömürgesi durumunda olan bazı Afrika ve Asya ülkelerine de bu gelişmeyi yansıtmıştır. İngiltere'de yatırım bankacılığının geçmişinin 19.yüzyıl

(24) AKGÜC, Öztin; a.g.k., s.34.

başlarına dayandığını söyleyebiliriz. Ayrıca İngiltere'de 1976 yılında özsermaye kurumu kurulmuştur (25). İngiltere'de yatırım bankacılığı finansman ve yatırım şirketleri veya belirli bir menkul kıymeti plase etmek üzere oluşturulan gruplar tarafından yürütülmektedir. Hisse senedi ve tahvillerde genellikle borsa acenteleri (Broker) tarafından sunulur. Ancak son yıllarda, büyük bankalarında müşterileri adına bu işlemleri yaptıkları görülmektedir.

3.1.4.2. Almanya'da Yatırım Bankacılığı

Almanya'da da diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi 2.Dünya savaşına kadar ticaret bankaları, yatırım bankalarının işlevlerini yürütmüşlerdir. Ancak 2.Dünya savaşı sonrası harpten yıkılmış bir durumda çıkan Almanya'da sanayileşmek için gerekli sermaye birikimini sağlamak amacıyla büyük bankalar yatırım yapmak isteyen işletmelere orta ve uzun vadeli krediler açarak ve piyasaya sürülen hisse senetleri ve tahvilleri kendi portföylerine alarak yatırım bankacılığı görevini üstlenmişlerdir (26).

3.1.4.3. Fransa'da Yatırım Bankacılığı

Fransa yatırım bankacılığı konusunda, diğer Avrupa ülkelerinden oldukça farklıdır. Fransa'da yatırım bankacılığının kökeni, Fransız kapitalizminin büyük bir hızla geliştiği dö-

(25) AKGÜÇ, Öztin; Kalkınmanın Finansmanında İhtisas Bankacılığı, Desiyab 4. Sempozyumu, Ankara, 1983, s.32.

(26) TUNABOYLU, Osman; Dünyada ve Türkiye'de Ticaret Bankacılığında Hukuki ve İktisadi Yönleriyle Orta Vadeli Kredi Uygulaması ve Kaynakları; İstanbul Bankası Kültür Yayını, No:2, İstanbul, 1977, s.31.

nemlerde 1852 yılında kurulan Le Credit Mobilier bankasına dayanır (27). Bu banka o dönemlerde yeni kurulan şirketlerin menkul kıymetlerini satın alıp piyasaya arz ederek bu işletmelere büyük fonlar sağlamışlardır.

Fransız yatırım bankaları, 20. yüzyılın başlarına yani 1. Dünya savaşına kadar ,diğer Avrupa ülkelerine sermaye ve menkul kıymet ihracıyla uğraşmış ,ancak savaştan sonra Fransız sanayinin finansmanına dönmüştür. Hatta bu dönemde Fransız yatırım bankaları , menkul kıymet ihracıyla yetinmeyip kendi özsermayeleri aracılığıyla özel sektör kuruluşlarına istirak de etmişlerdir.

3.1.4.4. Danimarka'da Yatırım Bankacılığı

Danimarka'da yatırım bankacılığı, bankaların birleşerek "Sanayi Finansman Kurumu" nu oluşturmalarıyla başlamıştır. Bu kuruluş yatırım kredisi vereceği işletmelerde sadece geri ödeme gücünü araştırmakta ve ödeme gücü olan işletmelere 10 yıla kadar vadeli yatırım kredileri sağlamaktadır. Fon temininde de daha ziyade yabancı krediler kullanılmaktadır (28).

3.1.4.5. Hollanda'da Yatırım Bankacılığı

Hollanda'da yatırım bankası olarak ,Ulusal Yatırım Bankası kurulmuştur ve bu bankanın %50 sermayesi devlete aittir. Bu banka ,yatırım yapmak isteyen kuruluşlara devlet garantisi ile vadeli kredi veya fonlar sağlamaktadır.

(27) ULUTAN, Burhan; a.g.k., s.238.

(28) AKBÜC , Öztin; a.g.e. , s.34.

3.1.4.6. Belçika'da Yatırım Bankacılığı

Belçika'da yatırım bankacılığı fonksiyonu, 20. yüzyılın başında kurulan "Sanayi Finansman Kurumu" tarafından yerine getirilmektedir. Bu kurumun sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olup , yatırım yapmak isteyen sanayi kuruluşlarına yatırım kredisi vermektedir. Kredi için gerekli fonları ise çıkardığı tahviller aracılığı ile sağlamaktadır.

3.1.5. AVRUPA YATIRIM BANKASI

Avrupa yatırım bankası Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) üyeleri tarafından kurulan bir yatırım bankasıdır. Avrupa yatırım bankasının incelenmesine geçmeden önce AET ile Avrupa yatırım bankası arasındaki ilintiyi açıklayalım.

3.1.5.1. Avrupa Yatırım Bankasının Kuruluşu ve Avrupa Topluluğu ilişkisi

Avrupa'da yatırım bankacılığı gerçek anlamda daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi özellikle 2. Dünya savaşının getirdiği büyük tahribatın ardından sanayileşme hareketleriyle başlamıştır. Bu konuyla ve Avrupa ülkelerinde yatırım bankacılığı ile ilgili olarak gerekli açıklamalar önceki bölümlerde yapılmıştır. Bu bölümde ise altı Avrupa ülkesinin (Batı Almanya, Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda) 25 Mayıs 1957 tarihinde bir anlaşma ile Avrupa Ekonomik Topluluğunu (AET yada AT) kurmasının ardından 21 Nisan 1965 tarihinde de «Yatırım Fonu» nu kurması irdelenecektir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu 1957 yılında , aşağıdaki amaç-

larla kurulmuştur (29).

-Topluluğa üye ülkelerin ekonomilerini güçlendirmek ve birbirine entegre etmek,

-Topluluk içi ekonomik ilişkilerin istikrarlı ve belirli bir uyum içinde yürütülmesini sağlamak,

-Topluluğa üye ülkelerin ,hayat standartlarını yükseltmek,

-Topluluk içi siyasi ilişkilerin daha sıkı yürütülmesini sağlamak,

Yukardaki amaçlara paralel olarak ,aynı düşünceyle aynı üye ülkeler tarafından ortak pazarın ekonomik gelişmesini destekleyecek bir Avrupa Yatırım Bankasının da kurulması öngörülmüştür (30).Ancak devletlerin kaynakları ile yapılan ve bazı işletmeleri destekleyerek rekabete zarar verecek nitelikteki yardımlar yasak kapsamındadır.

Yatırım bankasının kuruluşu;

-Hayat standartının çok düşük olduğu,

-İssizlik oranlarının düşük olduğu,

-Herhangi bir üye ülkenin karşılaştığı ekonomik zorluklar karşısında veya Avrupa'nın menfaati durumunda ortak yardım edileceği ,kabulleriyle Roma antlaşmasına göre fiilen gerçekleşmiştir.Yine aynı şekilde Roma antlaşmasına göre Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye ülkeler ,yatırım bankasının üyeleridir (31).

(29) CADIRCIOĞLU, Turhan;Avrupa Yatırım Bankası Faaliyetleri ve Türkiye, MİT Genel Sekreterliği, Yayın No:1973-159, Ankara,1973, s.20.

(30) CADIRCIOĞLU, Turhan; a.g.k., s.22-23.

(31) SAARBRÜCKER; European Investment Bank 1957-1977, Zeitungs Verlag und Druckerer GMBH,Saarbrücker,1978,s.7.

3.1.5.2. Avrupa Yatırım Bankasının Amacı ve Sermayesi

Avrupa Ekonomik Topluluğunu oluşturan ülkelerin kurduğu Avrupa Yatırım Bankasının işlevi özellikle 2.Dünya savaşı nedeniyle büyük bir sarsıntı geçiren Avrupa ülkelerinin ekonomik yapılarının güçlendirilmesi için topluluk bünyesinde ve belirli kurallar çerçevesinde ,sermaye piyasalarına ve kendine ait kaynaklarla ,dengeli bir kalkınmaya katkıda bulunmaktır (32).

Avrupa yatırım bankası kar amacı gözetmeden ödünç ve garantilerle bütün sektörlerde projelerinde finansman sağlayacaktır.Avrupa yatırım bankasının amaçları;

-Az gelişmiş bölgelerin kalkınması amacıyla gerekli finansmanı sağlamak,

-Büyüklüğü nedeniyle ,üye devletlerin finanse edemediği ortak pazarın yapılanmasına ,işletmelerin modernleşmesine katkıda bulunacak projeleri finanse etmek,

-Yine aynı şekilde büyüklüğü nedeniyle üye devletlerin finanse edemediği birkaç üye devlet için önemi olan projelerin finansmanına katkıda bulunmak, şeklinde belirtilebilir.

Avrupa yatırım bankası kurulurken bankanın sermayesi 1 milyar hesap birimi olarak oluşturulmuştur (33).

Avrupa yatırım bankasının sermayesi banka kurulurken üye ülkeler tarafından bölüşümü tablo 2 de gösterilmiştir(34)

(32) CADIRCIOĞLU, Turhan; a.g.k., s.23.

(33) 1 Hesap Birimi = 0,888.67088 gram saf altın

(34) CADIRCIOĞLU, Turhan; a.g.k., s.24

Yeni bir üyenin topluluğa katılması durumunda bankaya kendi gücü oranında katkıda bulunması öngörülmüştür.

Avrupa yatırım bankası elindeki nakit parayı;

-Para piyasası işlemlerinde,

-Menkul kıymet alım ve satımlarında,

TABLO - 2 : Avrupa Yatırım Bankasının Kuruluş Aşamasında Oluşan Sermaye Yapısı

ÜYELER	Milyon hb.	%
F.ALMANYA	300	%30
FRANSA	300	%30
İTALYA	240	%24
BELÇİKA	86,5	%8,65
HOLLANDA	71,5	%9,15
LÜKSEMBURG	2	%0,2

Kaynak: CADIRCIOĞLU, Rıdvan; Avrupa Yatırım Bankası Faaliyetleri ve Türkiye, MİT Gn.Sekreterliği, Yayın No:159, 1973, Ankara, s.24

-Kendisi ile ilgili mali konularda,

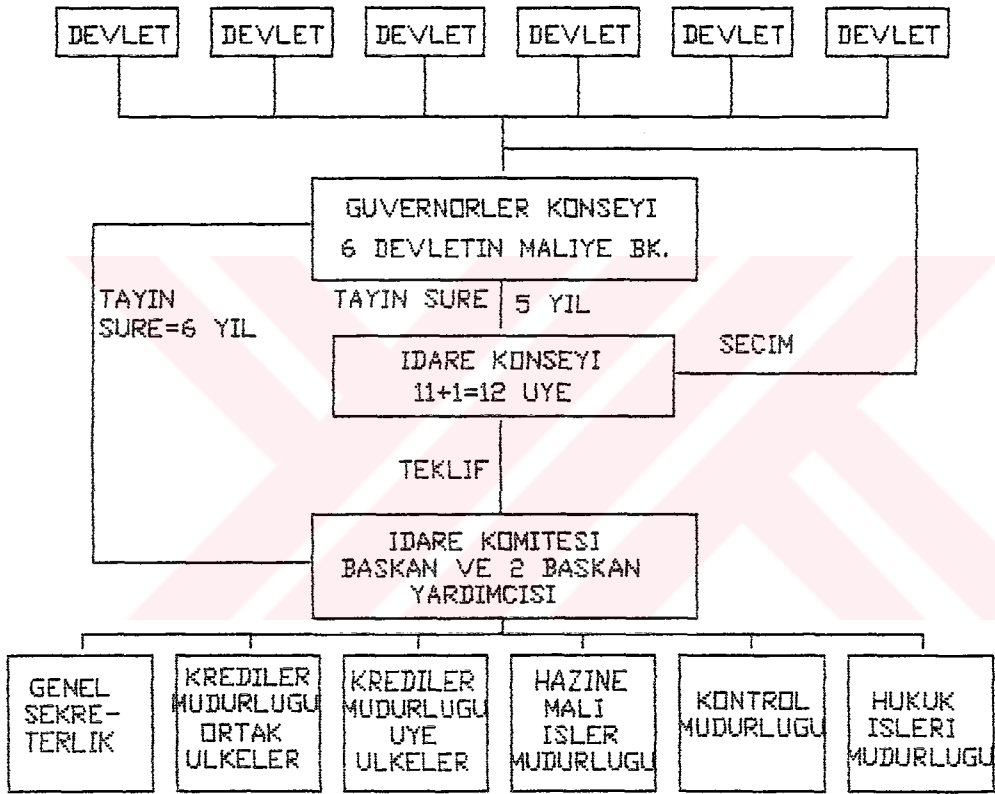
kullanır ve sermayesinin %10 'unu likit durumda rezerv olarak tutar (35).

3.1.5.3. Avrupa Yatırım Bankasının Organizasyon Yapısı

Avrupa yatırım bankasının organizasyon yapısı tablo 3 de gösterilmiştir. Bu organizasyon yapısına göre ,bankanın

(35) CADIRCIOĞLU, Turhan; a.g.k., s.25.

TABLO - 3 : Avrupa Yatırım Bankası Organizasyon Yapısı

Kaynak : ÇADIRCIOGLU, Turhan; Avrupa Yatırım Bankası Faaliyetleri ve Türkiye, MİT Genel Sekreterliği Yayını No:159, 1973, Ankara, s.29.

idaresinde üç yetkili organ vardır.Bunlar;

A)Guvernörler Konseyi,

B)İdare Konseyi,

C)İdare Komitesi,

dir. Bunlardan ayrı olarak da Murakıplar komitesi kontrolör görevi yapmaktadır (36).

A)Guvernörler Konseyi : Bu konsey , üye ülkelerin uygun gördükleri devlet bakanlarından oluşturulmaktadır.Bunlar genellikle yatırım bankalarının ,ekonomi ile ilgili kuruluşlar olmalarından ötürü maliye bakanları olmaktadır. Guvernörler konseyinin esas görevi kredi politikaları ile ilgili işlerin yürütülmesidir (37).Ayrıca idare konseyinin ve idare Komitesinin üyelerinin atanma işlerini de yürütürler ve idare Konseyi tarafından hazırlanan yıllık raporu inceleyip onaylarlar.

B)İdare Konseyi : Bu konsey oniki üyeden oluşmakta olup üyeler Guvernörler konseyi tarafından AET komisyonunun ve yatırım bankasına üye devletler tarafından atama işlemi ile seçilir. Üyelik süresi beş yıl olup görev üyelerin görev süreleri uzatılabilir. İdare konseyi üyeleri bağımsız kişiler arasından seçilir ve sadece bankaya karşı sorumlu olurlar.İdare konseyinin görevi kredi verilmesini ve gerekli garantilerin belirlenmesini belirler (38).

C)İdare Komitesi: Bir başkan ve üç yardımcısından oluşur altı yıl için atanırlar. İdare komitesi idare konseyinin

(36) CADIRCIOĞLU, Turhan; a.g.k., s.25.

(37) CADIRCIOĞLU, Turhan; a.g.k., s.29

(38) CADIRCIOĞLU, Turhan; a.g.k., s.31

kontrolünü denetler (39). Bu konsey ve komitelere ilave olarak bir başkan ve iki üyeden oluşturulan Murakıplar Komitesinde bilançoları denetler.

3.1.5.4. Avrupa Yatırım Bankasının Kredi Politikaları

Daha öncede belirtmiş olduğumuz gibi Avrupa Yatırım bankasının ana işlevi üyelerine veya kamu kuruluşlarına, üye devletlerin Avrupa toprakları üzerinde gerçekleştirecekleri yatırım projeleri için vadeli kredi açmaktır.

Avrupa Yatırım Bankası, üyelerine bu kredileri verirken sadece faaliyet masraflarını maliyet unsuru olarak düşünür ve kredi verirken herhangi bir kar amacı gütmaz. Bu madde banka statüsünde belirtilmiştir (40).

Ancak daha sonraları üye sayısının artması ve coğrafi sınırların genişlemesi üzerine banka topluluk için maddi kazanç sağlayabilecek topluluk dışı projelere de kredi vermeyi kararlaştırmıştır .Burada tabii ki ana gaye topluluk üyelerinin hakimiyetlerini devam ettirmek ve kurulacak işletmelere teknoloji satarak yeni pazarların açılmasını sağlamaktır.

Avrupa Yatırım Bankasından kredi Ortak Pazar Komisyonu veya toprağı üzerinde yatırım yapılacak ülke tarafından talep edilebilir.

Kredi verilecek projelerde ,gerekli kredi şartlarına uymasından başka ekonomik politikanın ve ticari ilişkilerin gelişmesi amacıyla ,başka herhangi bir şart aranmamaktadır.

(39) CADIRCIOGLU, Turhan; a.g.k., s.32.

(40) CADIRCIOGLU, Turhan; a.g.k., s.33.

Kredi verilirken dikkat edilen hususlar;

- Kredinin faiz haddi,
 - Geri dönüş garantisi,
 - Projenin prodüktiviteyi artırıcı etkileri,
 - Ortak pazarın projeye katkısının olup olmayacağı,
- dır.

Kısaca özetlersek,Avrupa Yatırım Bankası kredi verirken öncelikle Avrupa Ekonomik Topluluğunun ve üyelerinin menfaatlerini gözetmekte ve üyelerine yeni pazarlar açılıp açılmadığını incelemektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YATIRIM BANKACILIĞI

4.1. TÜRKİYE'DE YATIRIM BANKACILIĞI

Önceki bölümlerde yatırım bankacılığının tanımını, doğuşunu ve dünyada gelişimini incelemiş bulunmaktayız. Bu bölümde ise yatırım bankacılığının Türkiye'deki gelişimini irdedeleyeceğiz.

4.1.1. TÜRKİYE'DE YATIRIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz gibi yabancı ülkelerde sanayileşme hareketleri 19.yüzyıl başlarına kadar dayanmakta, dolayısıyla bankacılık sektörü de gelişmesini paralel hatta diğer sektörlerle lokomotif olarak devam ettirmektedir. Ülkemizde ise Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerinde sadece Ziraat Bankası, Emniyet Sandığı, Osmanlı Bankası gibi bankaları görüyoruz. Bu bankalar daha ziyade tasarruf hesapları ve tarımsal kredilerle uğraşan bankalardır.

1920 li yılların başında Türk ulusunun gerçekleştirdiği Kurtuluş Savaşını müteakip her alanda reformlara başlanmış ve buna paralel olarak ekonomide gelişmek ve ilerlemek için neler yapılması gerektiği amacıyla 17 Şubat - 4 Mart tarihleri arasında İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi gerçekleştirilmiştir. O tarihlerde zaten atelye ölçeğindeki sanayimize lokomotif olacak sektörün bankacılık ve sanayii destekleye-

cek bankalarında yatırım bankaları olduğu belirtilmiştir (41).Bu amaçla 19.Nisan.1925 tarihinde 633 sayılı yasa ile kurulan "Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası" na ilk yatırım bankası diyebiliriz (42).Bu bankanın kuruluş amacı;sanayi ve madencilik sektörlerine vadeli kredi vermek, bu şirketleri başkalarına devredinceye kadar yönetmek, sanayi işletmeri kurmak veya kurulmakta olan işletmelere katılmaktır.Banka anonim şirket statüsündeydi ve ticaret bakanlığının kontrolündeydi.Ancak Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası özkaynaklarının sınırlı oluşu ve yatırım yapmak isteyen işletmelere kredi veremeyişi nedeniyle zor durumlara düşmüş ve 1932 yılında 2064 sayılı kanunla Türkiye Sanayi ve Kredi Bankasına devredilmiştir (43).

Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası ise küçük ve orta çaplı sanayi işletmelerine kredi vermek amacıyla kurulmuş olmasına rağmen uzun süre faaliyetlerini yürütememiş ve kredi verilen küçük ve orta çaplı işletmelerin ithal ettiği makina ve yedek parçalara gümrük vergisi uygulanmayıp ,bu paraların sermaye oluşumuna plase edilmesinin iyi sonuç vermemesi sonucunda banka ortadan kaldırılarak varlıkları Sümerbank'a devredilmiştir (44).

Devlet ağırlıklı kalkınma yılları da dediğimiz 2.Dünya savaşına rastlayan 1940'lı yıllarda Sümerbank, Etibank gibi bankalar devletin can damarları olan enerji, madencilik, sana-

(41) ZARAKOLU,Avni; Cumhuriyetin 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık,Türk Bankalar Birliği Yayınları,No:61,Ankara 1974,s.18.

(42) AKGÜC, Öztin; a.g.k., s.83.

(43) AKGÜC, Öztin; a.g.k., s.240.

(44) ZARAKOLU, Avni; a.g.k., s.23.

yi gibi sektörlerine lokomotif olma görevini üstlenmişlerdir.

Ancak tüm bu gelişmelere karşın yatırım bankacılığının ülkemizde başlaması 1948 Marshall yardımı ile beraber, Dünya Bankasıyla ortak olarak fizibilite etüdüleri yapılmış sanayinin ihtiyacı olan ,orta ve uzun vadeli kredi ihtiyacını karşılamak üzere 2.Haziran.1950 tarihinde Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) 12,5 milyon TL sermayeli bir şirket olarak kurulmuştur. Dolayısıyla TSKB için Türkiye'nin o günkü şartlar içinde kurulmuş ilk yatırım (ve kalkınma) bankası diyebiliriz.

1960'lı yıllardan sonra planlı kalkınma dönemine girilmiş ve 1.BYKP uyarınca 1963 yılında ikinci özel sektör yatırım bankası olan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası ile 1964 yılında da kamu sektörünün uzun vadeli finansman ihtiyacını karşılayacak olan Devlet Yatırım Bankası kurulmuştur. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası 1963 yılında Türkiye İş Bankası,Osmanlı Bankası,Akbank,Garanti Bankası ve Vakıflar Bankası tarafından kurulmuştur.İşlevi,özel sektör sanayi kuruluşlarına orta ve uzun vadeli kredi sağlamak ve sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmaktadır (45).Aynı şekilde Devlet Yatırım Bankası'da Kamu iktisadi Teşekkülleri için gerekli kredileri sağlamak işlevini yerine getirmektedir.

2.Şubat.1973 tarihinde ise yurt sathında kalkınma amacıyla özellikle geri kalmış bölgelerdeki sanayi yatırımlarına kredi temini işlevini yürütecek Devlet Sanayi ve İşçi Ya-

(45) AKGÜÇ, Öztin; Cumhuriyet Döneminde Bankacılık Alanında Gelişmeler, Türk Bankalar Birliği Yayını No:71, Ankara, 1975, s.35.

tırım Bankası (DESİYAB) özel bir kanunla kurulmuştur. DESİYAB daha sonra 1988'den itibaren Türkiye kalkınma Bankası olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

1980'li yıllar Türkiye için değişimin başladığı yıllardır. Serbest Piyasa Ekonomisine geçilmesi ile birlikte bankacılıkta da kabuk değiştirme gerçekleşmiştir. Dışa açılma politikaları ile birlikte çok sayıda, yabancı sermayeli banka kurulmuştur. İşte yatırım bankacılığının şekil değiştirmesi de ekonomik kararların bankaları bazı yönlere kanalizetmesine neden olmuştur. Bu değişim şu şekilde gerçekleşmiştir. Ticari bankaların orta ve uzun vadeli kredi vermeyip daha ziyade yüksek faizli ve kısa vadeli kredilere (bir çeşit revolving işlemi) ve kredi yenileme işlemlerine yönelmeleri, ticari bankalara verilen izinlerin durdurulması, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın büyük gelişme kaydetmesi nedenleriyle mali piyasalarda yeni aracı kurumlara gereksinim duyulmuş ve yatırım bankacılığı 1950-1980'li yılların kalkınma ve yatırım bankalarının uktesinden çıkarak yeni stil bankaları yaratmıştır. İşte bu yeni kuşak yatırım bankaları dinamik, uzmanlaşmış yapısıyla özelleştirme, şirket birleştirmeleri, factoring, leasing, menkul kıymet pazarlama, danışmanlık gibi pek çok olguyu ekonominin gündemine sokmayı başarmış ve çok etkin bir konuma sahip olmuşlardır. Tablo 4'de 1950-1970-1990 Türkiye'sinin global ekonomik göstergeleri, Tablo 5'de 1950-1990 arası hedefler, Tablo 6'da da 1950-1990 arası yatırım projelerinin yatırım bankaları tarafından desteklenme şekilleri belirtilmiştir.

Kısaca özetlersek, 1930'lu yıllarda Türk sanayi ve ban-

kacılık sektörlerinde başlayan yeni düzenlemeler ve atılımlarla, ayrıca 1980'li yıllardaki değişimle birlikte Türkiye de yatırım bankacılığı kavramının uluslararası standartlara yakınlaştığı ve tanımının yerleştiği görülmektedir.

TABLO - 4 : 1950-1970-1990 Arası Türkiye'nin
Global Ekonomik Göstergeleri

GÖSTERGE/YIL	1950	1970	1990
1) Milli Gelir	Düşük	Yüksek	Yavaşlama
2) Sektörlerin Gelişmesi	Düşük	Gelişme	Gelişme
3) Şehirleşme	Düşük	Gelişme	Gelişme
4) Kurumsal Gelişme	Düşük	Gelişme	Gelişme
5) İç tasarruf	Düşük	Düşük	İlerleme
6) Dış Tasarruf	Düşük	Düşük	Yetersiz
7) Yatırımları Teşvik	Yok	Yeni	Var
8) Mali Sektör	Düşük	Düşük	Gelişme
9) Özel Bankalar	Başlangıç	Gelişme	İlerleme
10) Semaye Piyasası	Yok	Başlangıç	İlerleme
11) Faiz Oranları	İdari	İdari	Serbest
12) Kur Politikası	İdari	İdari	Serbest
13) Dış Ticaret	İdari	İdari	Liberal
14) Sınai Ürün İhracat Oranı	Düşük	Düşük	Gelişme

Kaynak: DEMİREL, Ahmet; Türkiye'de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı, 1990, İstanbul, yayınından yararlanılarak hazırlanmıştır.

TABLO - 5 : 1950-1990 Arası Türkiye'nin Hedefleri

YIL/HEDEF
1950-1958 Özel Sektörün Üretime Yönlendirilmesi
1958-1965 Kurulmuş Tesislerin Rehabilitasyonu
1965-1973 Hızlı Büyüme Dönemi , ithal ikamesi
1973-1980 Bölgesel Kalkınma , Emek Yoğun Sanayiler
1980-1990 ihracata Dönük Çalışmalar , Turizm Yatırımları

Kaynak: DEMİREL, Ahmet; Türkiye'de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı,1990, İstanbul, yayınından yararlanılarak hazırlanmıştır.

TABLO - 6 : 1950-1970-1990 Arası Yatırım
Bankacılığının Gelişimi

YIL/ARACI KURULUŞ	
1925 Dönemi	Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası (Devlet)
1932 Dönemi	Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası (Devlet)
1940 Dönemi	Sümerbank, Etibank gibi devlet kuruluşları
1950 Dönemi	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (Özel)
1963 Dönemi	Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (Devlet)
1964 Dönemi	Devlet Yatırım Bankası (Devlet)
1970 Dönemi	Merkez Bankası Reeskont Mekanizması
1973 Dönemi	Devlet Sanayi ve işçi Yatırım Bankası (Dev)
1988 Dönemi	Türkiye Kalkınma Bankası (Devlet)
1988 Sonrası Yeni Kuşak	Tekfenbank, Citibank, Eurobank, Türk Merchant

4.1.2. YATIRIM BANKALARININ HUKUKİ YAPISI

Daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz gibi yatırım bankaları da 25.4.1985 tarihinde kabul edilen 3182 sayılı bankalar kanununa tabidir (46). Yatırım bankalarının hukuki sınırları esas olarak 95 numaralı madde ile çizilmiştir. Bununla beraber yatırım bankacılığı gelişmesine paralel olarak tabi oldukları 95.maddeye ilaveten 1,2,3 nolu maddelerle belirtilen genel hükümler ve 4,5/1a.c.e.f.,6,7,8,9,14,15,17/2, 28,40/1-2,41/2-3-4,42,43,51,52,53,54,55,56,57,58,59,60,61,75 90,91,92 v3 93. nolu maddelere uyması zorunludur.

Yatırım bankaları mevduat kabul edemezler.Mevduat kabul ettikleri anda bu bankaların kuruluş ve faaliyetleri hakkında kanunun diğer hükümleri uygulanır.

4.1.3.TÜRKİYE'DEKİ YATIRIM BANKALARI

Daha önceki bölümlerde yatırım bankacılığının ülkemizdeki tarihi gelişimini irdelemiştik.Bu bölümde ise ülkemizde 1991 itibariyle yerleşik önemli yatırım bankalarının yapılarını inceleyeceğiz.

Çalışmamızda bu bankaları iki kuşak şeklinde ayırıyoruz. İlk kuşak bankaların birleşerek kurduğu daha ziyade kalkınma bankacılığının yanında yatırım bankacılığı fonksiyonunu da gerçekleştiren ilk kuşak yatırım bankaları(Çalışmamızda görüleceği üzere bu bankalarda departmanlaşmaya ve ihtisaslaşmaya giderek ,yatırım bankacılığının gerçek işlevleri olan şirket birleştirme-

(46) Bknz. Bankalar Kanunu.Madde 95.

leri ve halka açılma işlemlerini yerine getirmeye ağırlık vermişlerdir) ve ikinci kuşakta da yeni nesil, daha ziyade yatırımları finanse etmekten çok aracı kurum görevi veren modern yatırım bankalarıdır. Bunlardan incelenecek ilk üç banka Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası ile Türkiye Kalkınma Bankası ilk gruba ; Tekfenbank, Citibank, Türk Merchant Bankası, Interbank ve Avrupa Türk Yatırım Bankası da yeni kuşak modern yatırım bankaları grubuna girmektedirler.

4.1.3.1. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB)

2.Dünya Savaşının bitmesi ve 1950 yılında Türkiyenin çok partili döneme geçmesiyle birlikte devletin ekonomideki ağırlığı azaltılmaya ve özel sektöre ilgi gösterilmeye başlanılmıştır. Türkiye'de gerçek anlamdaki ilk yatırım bankası da diyebileceğimiz TSKB'nin kuruluşu bu tarihlere rastlar.

4.1.3.1.1. TSKB nin Kuruluşu ve Amacı

TSKB 2.Haziran.1950 tarihinde 12.5 milyon TL sermaye ile Türkiye İş Bankası A.Ş., Osmanlı Bankası, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş., İstanbul Ticaret Borsası, İstanbul Sanayi ve Ticaret Odası, Türkiye Garanti Bankası, Selanik Bankası, Türk Ticaret Bankası, Akbank, Banca Commerciale Italiana, Banco Di Roma, Cukurova Sanayi İşletmeleri, Hollantse Bank Üni N.V., İzmir Pamuk Mensucat A.Ş., Mensucat Santral T.A.Ş., Tutum Bankası, Tımar Bankası, T.Kredi Bankası ve 7 özel şahıs tarafından Dünya Bankasının desteği, T.C. hükümeti, Merkez Bankası ve ticaret bankalarının işbirliği ile kurulmuş Türkiye'nin ilk özel

kalkınma ve yatırım bankasıdır (47).

TSKB'nin merkezi istanbul'da olup izmir,Adana,Elazığ ve Samsun'da şubeleri vardır.

TSKB'nin kuruluş amaçları ana sözleşmesi ile belirtilmiştir .Bu amaçlar:

A)Türkiye'de öncelikle sanayi olmak üzere bütün ekonomik sektörlerde özel girişimin yeni,genişleme ve modernizasyon yatırımlarını desteklemek,

B)Yabancı ve yerli sermayenin Türkiye'de kurulu veya kurulacak şirketlere iştirakine yardımcı olmak,

C)Ülkede sermaye piyasasının gelişmesine yardım etmek ve sermaye piyasası araçlarının özel mülkiyette bulunmasını desteklemektir.

Görüldüğü gibi o günkü şartlar içinde çağdaş yatırım bankacılığı işlevlerine yakın tanımlar yapılmaktadır. Özellikle B maddesi şirket evlilikleri fonksiyonuna çok yakındır.

4.1.3.1.2. TSKB nin işlevleri

TSKB'nin amaçlarında da belirtildiği gibi ana işlevi sanayide faaliyet gösteren kuruluşlara orta ve uzun vadeli döviz veya Türk Lirası kredi sağlamaktır. Ayrıca TSKB özellikle ihracata dönük faaliyet gösteren şirketlere kısa vadeli işletme kredisi verir ve sermaye açığı olan firmaların sermayelerine de iştirak ederek özel üretim sanayiinin gelişimine katkıda bulunur (48).

(47) TSKB ; TSKB 40.Yıl Faaliyet Raporu, s.3.

(48) TSKB ; TSKB Ortaklık Sözleşmesi, m.2,s.7-9.

Bunların yanında TSKB nin diğer işlevleri;

- A)Proje bazında orta ve uzun vadeli kredi vermek,
- B)Özel Sanayi Kuruluşlarına katılmak,
- C)Kendi kaynakları ile yeni sanayi kuruluşları kurmak,
- D)Müşterilerine teknik ve ticari yardımlarda bulunmak,
- E)Özelleştirme ile ilgili çalışmalar yapmak,

şeklindedir.

4.1.3.1.3. TSKB nin Mali Yapısı

TSKB'nin mali yapısı ile ilgili olarak son 5 yıla ait rakamlar Tablo 7 de verilmiştir.

Buna göre, bankanın sermayesi son beş yılda %442 oranında artış göstererek 1990 yılı itibariyle 100 milyar TL'ye ulaşmıştır. Krediler 1986'ya göre %318 oranında, iştiraklerde yine 1986'ya göre %293 artmıştır. Tablodan görülebileceği gibi TSKB istikrarlı çizgisini her yıl sürdürmüştür.

TABLO - 7 : 1987 - 1990 Dönemi TSKB Mali Göstergeleri

EKONOMİK GÖS/YIL	1986	1987	1988	1989	1990
SERMAYE	22.5	40.	50.	76.7	100.0
YABANCI KAY.	422.9	632.2	1.000	1.398	1.908
KREDİLER	337.6	453.5	678.8	857.9	1.075
İŞTİRAKLER	15.8	17.3	32.8	51.0	46.4

NOT: Rakamlar Milyar TL olarak verilmiştir.

Kaynak: TSKB ; 1986 - 1990 Dönemi Faaliyet Raporlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.1.3.1.4. TSKB nin Faaliyetleri

Önceki bölümlerde TSKB'nin işlevlerine değinilmişti. Bu bölümde ise 1990 yılı itibariyle TSKB'nin faaliyetlerine değinilecektir.

A)TSKB'nin en önemli faaliyet konusu kredilerdir. 1990 yılı itibariyle TSKB'nin verdiği dış krediler önceki yıllara göre büyük çapta azalma göstererek 104,00 milyon dolara gerilemiştir.Bu tutarın %63 ü ihracata dönük sanayilere verilmiştir. Türk Lirası kredileri ise dış kredilerin tersine büyük bir artış göstererek 146,3 milyar Türk Lirasına ulaşmıştır.Türk Lirası kredileri %85 i yatırım,%15 i de finansman kredisidir (49).

B)TSKB'nin diğer bir konusu ise iştiraklerdir.TSKB sözleşmesinde yer alan sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunma işlevini yerine getirerek 1990 yılında 46.986 milyon liralık hisse sendi ihracında bulunmuştur (50).

C)Hazine faaliyetleri TSKB'nin diğer bir çalışma konusudur.Banka bu faaliyeti ile bankanın Türk Lirası ve döviz durumu ile menkul kıymet portföyünü yönetmektedir. Aynı zamanda kurumsal ve bireysel müşterilere de hizmet vermektedir.

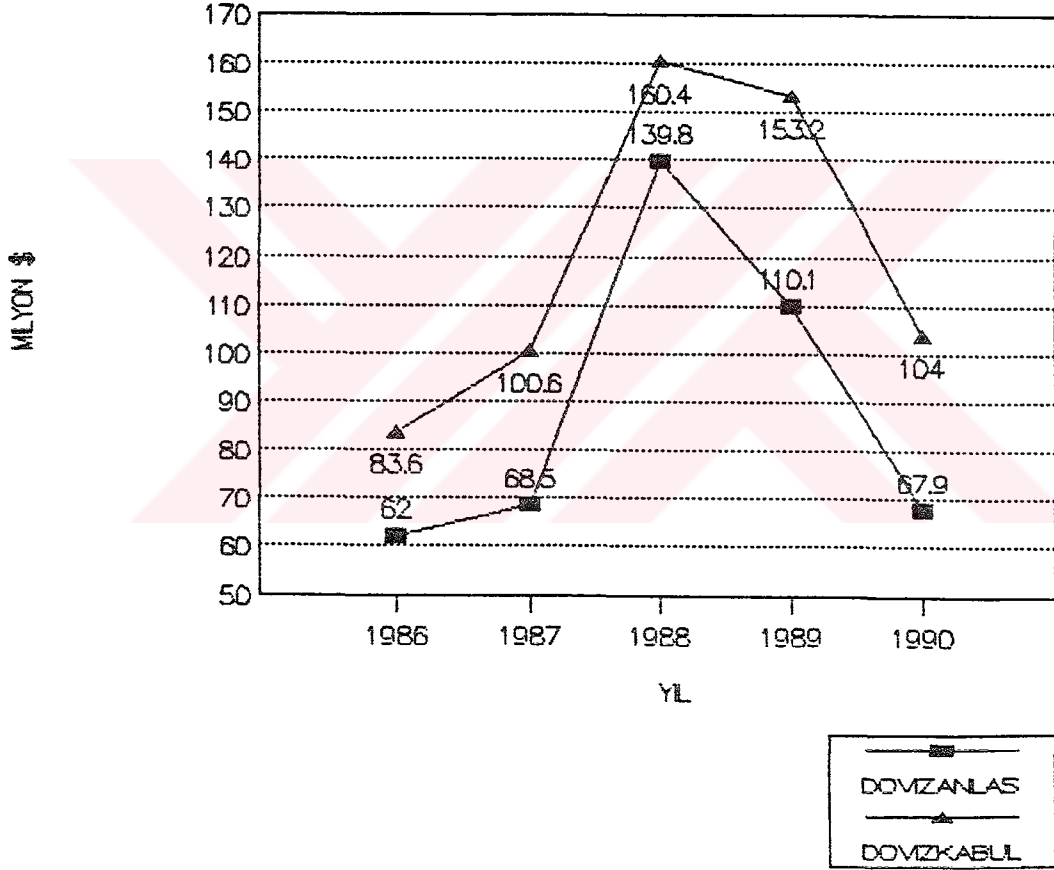
D)TSKB özel sektör ve kamu sektörü ile uluslararası kuruluşlara kurumsal bankacılık-finansman,menkul kıymet analizi,mühendislik, yönetim konularında danışmanlık hizmetleri vermektedir.

(49) TSKB ; TSKB 1990 Faaliyet Raporu,s.10.

(50) TSKB ; TSKB 1990 Faaliyet Raporu,s.10.

TABLO - 8 : 1986-1990 Dönemi TSKB nin verdiği Döviz Kredileri

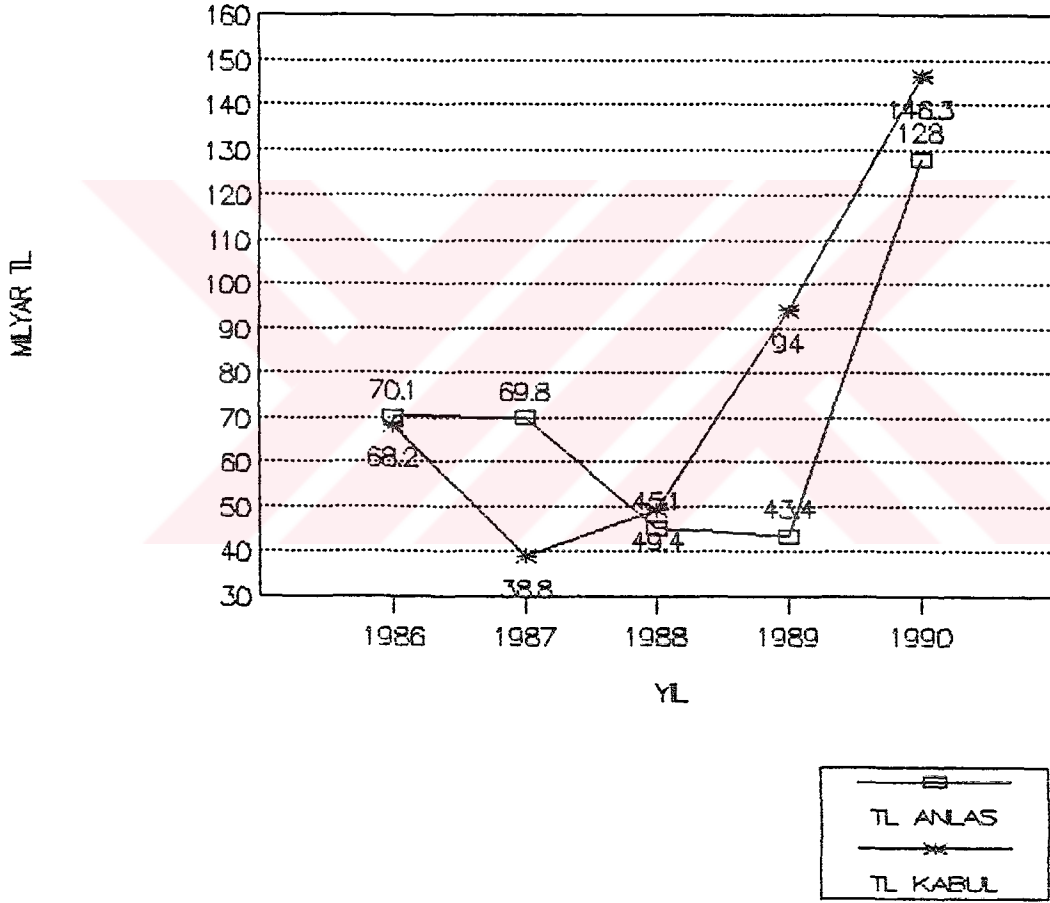
DOVİZ KREDİLERİ

Kaynak : TSKB ; 1990 Faaliyet Raporu , s.10.

TABLO - 9 : 1986-1990 Dönemi TSKB nin verdiği TL Kredileri

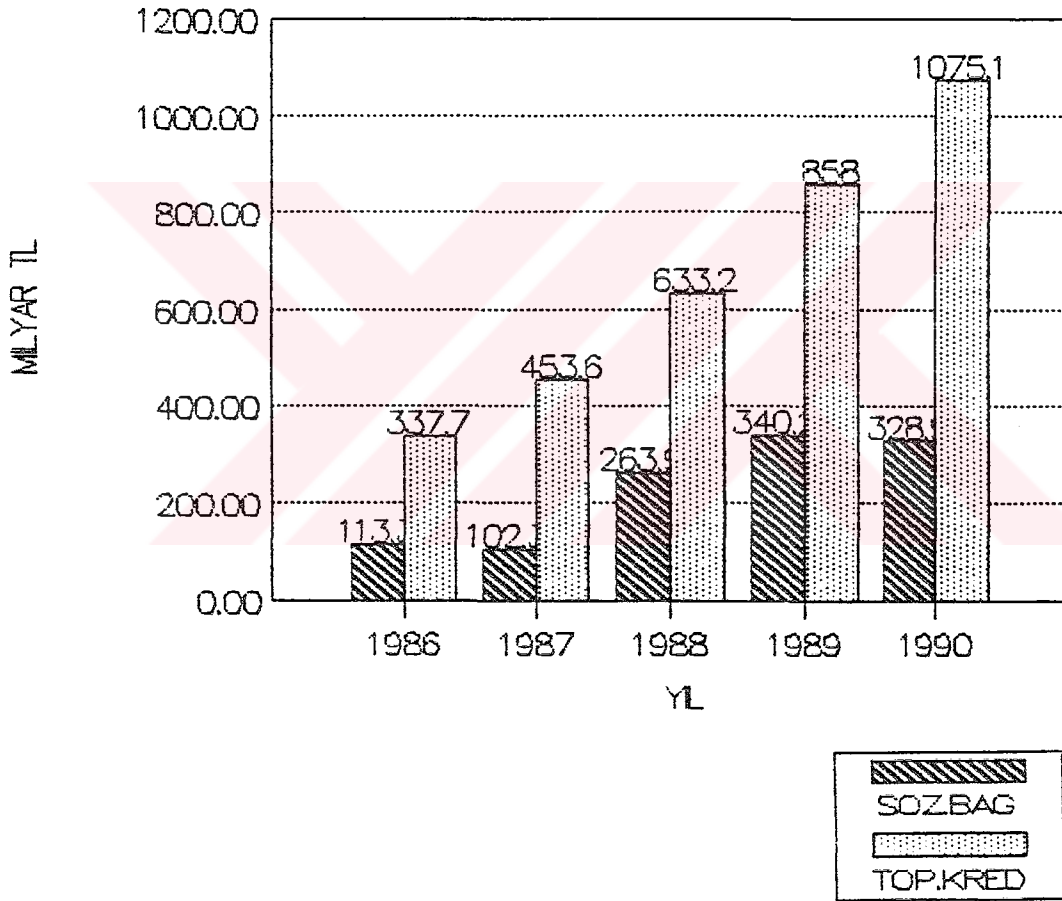
TURK LIRASI KREDILERI

Kaynak : TSKB ; 1990 Faaliyet Raporu , s.10.

TABLO - 10 : 1986-1990 Dönemi TSKB nin verdiği toplam kredi

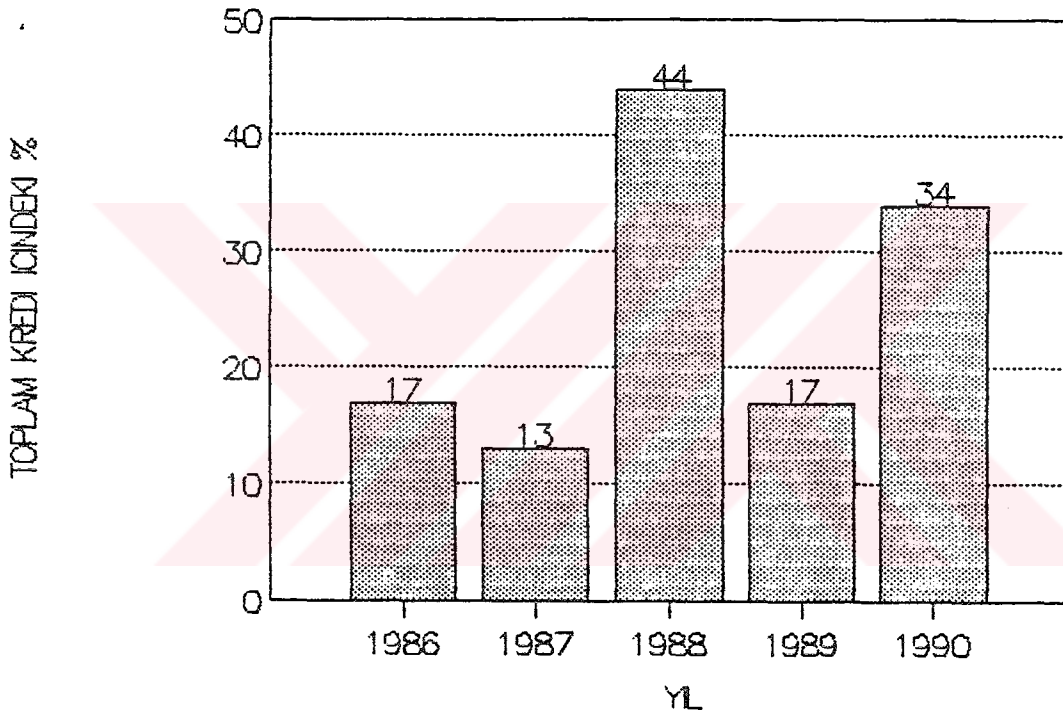
KREDİLER

Kaynak : TSKB ; 1990 Faaliyet Raporu , s.10.

TABLO - 11 : 1986-1990 Dönemi TSKB nin verdiği toplam krediler içinde Cimento-Cam sektörünün yeri

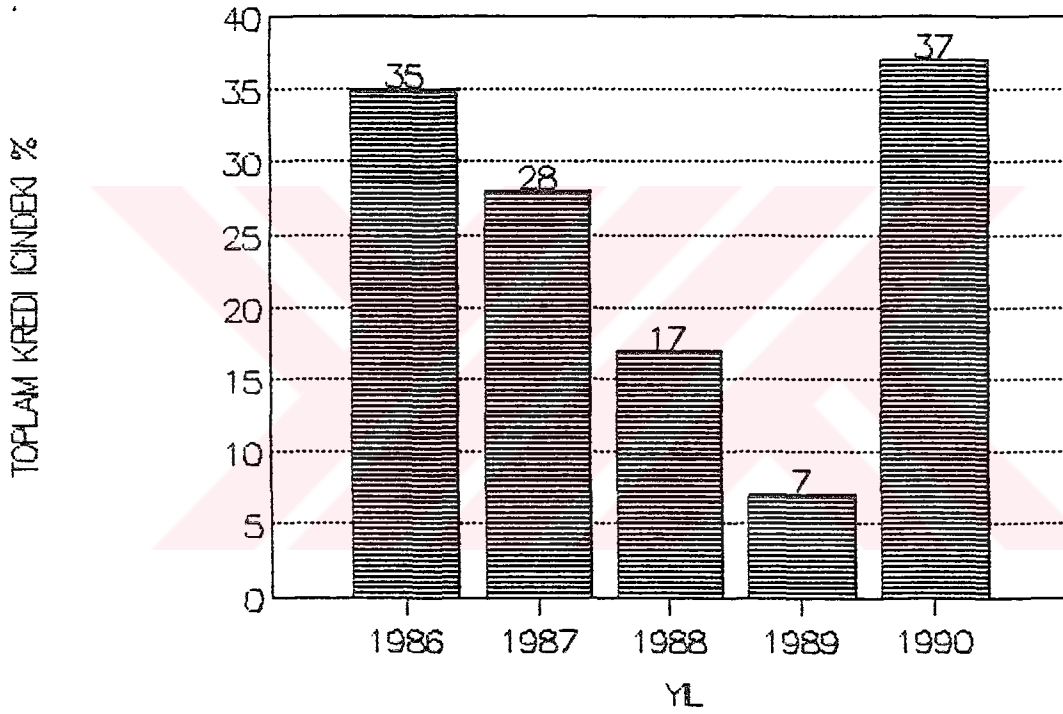
CIMENTO-CAM

Kaynak : TSKB ; 1990 Faaliyet Raporundan Yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

TABLO - 12 : 1986-1990 Dönemi TSKB nin verdiği toplam krediler içinde metal sanayii sektörünün yeri

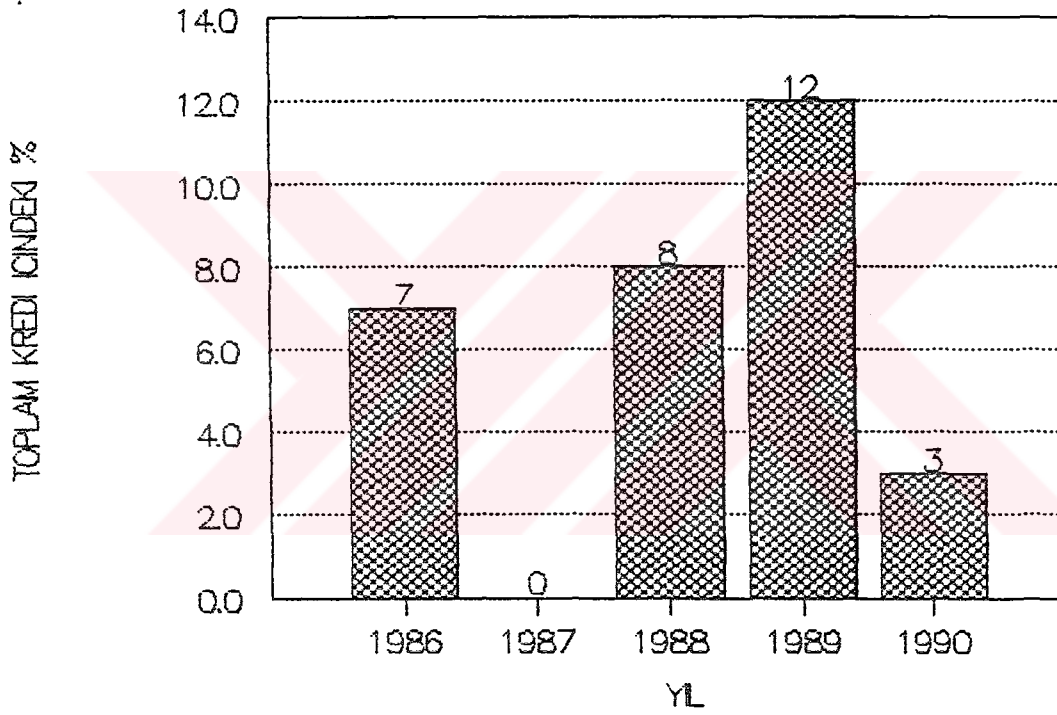
METAL SANAYI

Kaynak : TSKB ; 1990 Faaliyet Raporundan Yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

TABLO - 13 : 1986-1990 Dönemi TSKB nin verdiği toplam krediler içinde orman ürünleri sektörünün yeri

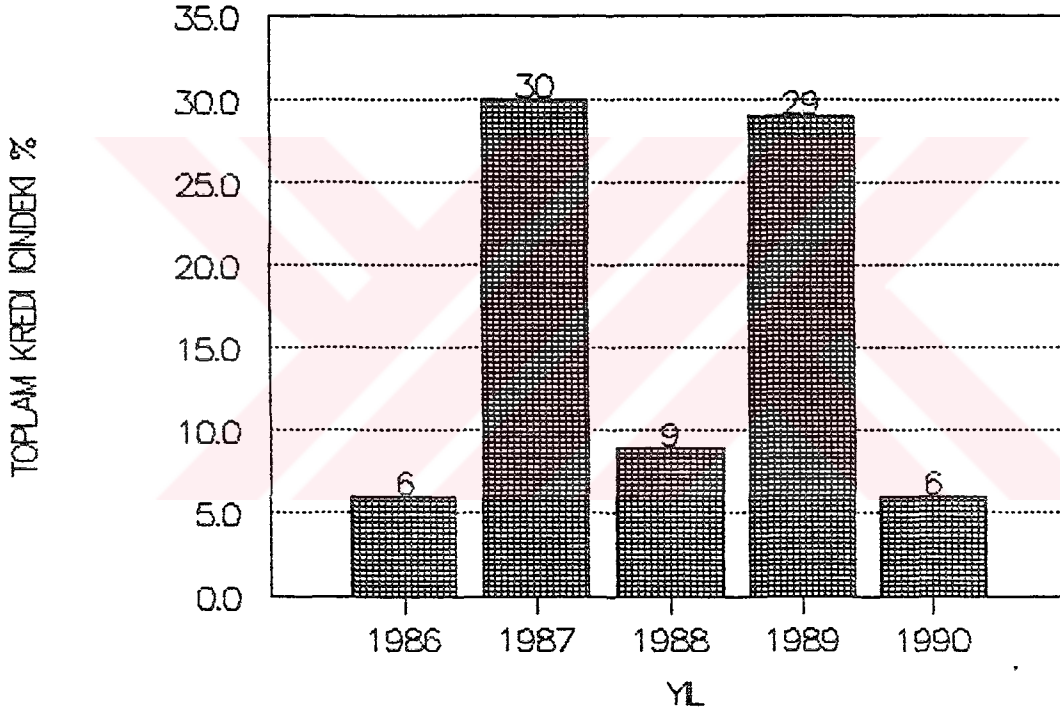
ORMAN URUNLERI

Kaynak : TSKB ; 1990 Faaliyet Raporundan Yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

TABLO - 14 : 1986-1990 Dönemi TSKB nin verdiği toplam krediler içinde kimya ve lastik sektörünün yeri

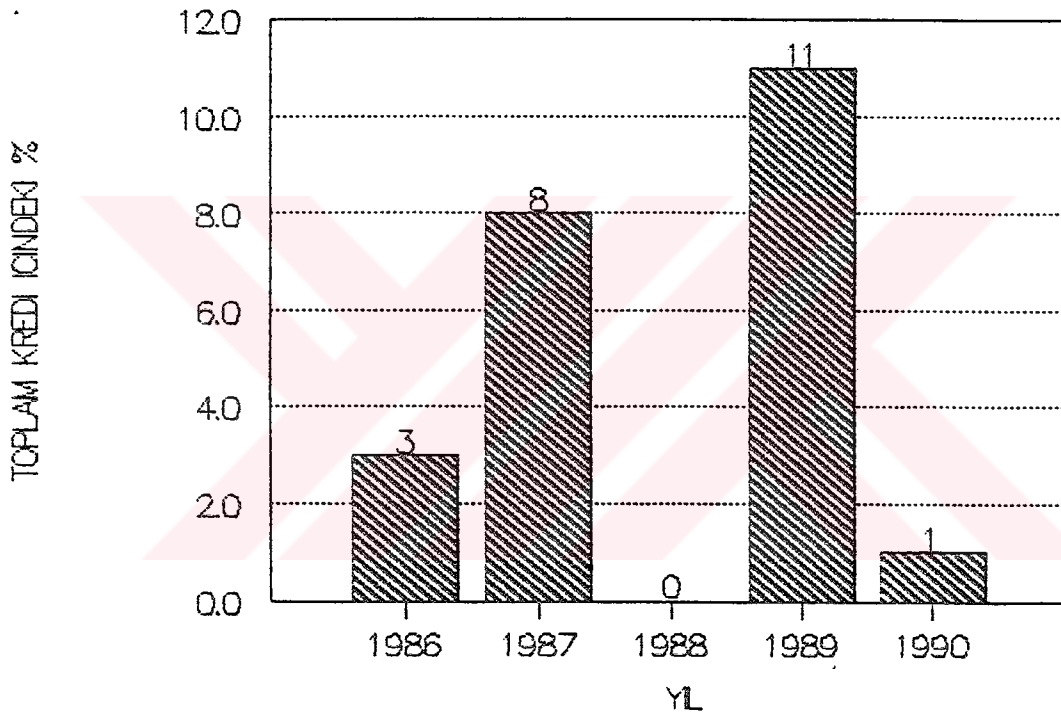
KIMYA-LASTİK

Kaynak : TSKB ; 1990 Faaliyet Raporundan Yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

TABLO - 15 : 1986-1990 Dönemi TSKB nin verdiği toplam krediler içinde gıda sektörünün yeri

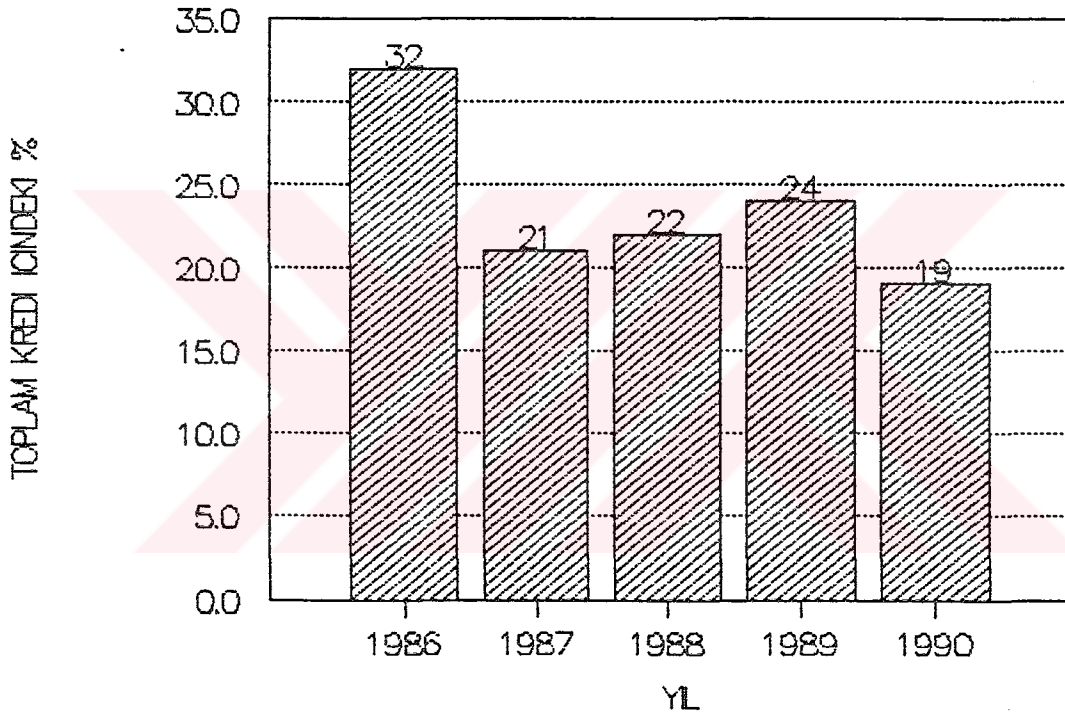
G I D A

Kaynak : TSKB ; 1990 Faaliyet Raporundan Yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

TABLO - 16 : 1986-1990 Dönemi TSKB nin verdiği toplam krediler içinde tekstil sektörünün yeri

TEKSTİL

Kaynak : TSKB ; 1990 Faaliyet Raporundan Yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

E)Yukarda açıklanan fonksiyonlara ek olarak TSKB halka açılma ve yabancı yatırımcılara blok satış işlemlerini de gerçekleştirmektedir.

Tablo 8 de TSKB'nin verdiği döviz kredilerini, Tablo 9 da TSKB'nin verdiği Türk Lirası kredileri, Tablo 10 da yıl sonu itibariyle toplam kredileri ve Tablo 11,12,13,14,15,16 da da sektörler itibariyle verilen kredi miktarları görülmektedir (51)

4.1.3.2. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (SYKB)

1960 sonrası planlı dönemde yüksek bir kalkınma hızı hedeflenmiş ve 1961 fiyatlarıyla 60 milyarı aşan bir yatırım paketi öngörülmüştür (52).

Ancak o günkü yapı içerisinde özel sektörün bu meblağı finanse etmesi imkansızdır.1960 lardaki tek yatırım bankası olan TSKB ise bunu karşılayabilecek finansal güce sahip değildir.Bu amaçla yeni bir kalkınma ve yatırım bankasının kurulması öngörüldü.

4.1.3.2.1. SYKB nin Kuruluşu ve Amacı

Yukardaki satırlarda bahsettiğimiz nedenlerden ötürü 1963 tarihinde Türkiye İş Bankası, Osmanlı Bankası, Akbank, Türkiye Vakıflar Bankası, Garanti Bankası ve Türkiye Kredi Bankasının katılımı ile 40 milyon Türk Lirası sermayeli bir anonim şirket olarak kurulmuştur (53).

SYKB'nin merkezi İstanbul'dadır.

(51) TSKB ; TSKB 1990 Faaliyet Raporu,s.12-14.

(52) DFT ; 1.Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.136.

(53) SYKB ; Kuruluş Sözleşmesi

SYKB'nin kuruluş amaçları kuruluş sözleşmesinde 4.madde de belirtilmiştir.Buna göre SYKB'nin amaçları:

A)Türkiye'de mevcut veya kurulacak özel sanayie orta vadeli yatırım ve işletme kredisi sağlamak,

B)Yerli ve yabancı sermayenin , Türkiye'de özel sektör tarafından kurulacak sanayie katılımını teşvik etmek,

C)Türkiye'de sermaye piyasasının kurulması ve gelişmesine hizmet etmek suretiyle ülke ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunmak,
şeklindedir.

4.1.3.2.2. SYKB'nin işlevleri

SYKB'nin kuruluş sözleşmesine istinaden işlevlerini şu şekilde belirtebiliriz.

A)SYKB,ülke icinden veya dışından borçlanarak veya tahvil ihrac ederek,fonlarını yönetir ve T.C.Merkez Bankası ile işlemlerde bulunur (54).

B)Açık kredi yoluyla veya kefalet,rehin,ipotek karşılığında girişimcilere orta ve uzun vadeli krediler verir.

C)Ortak bankaların verecekleri kredilerden elde edecekleri senetleri iskonto eder veya avansı kabul eder.

D)Özel sektör sanayi kuruluşlarına aitmenkul değerleri alıp satar veya çıkarılmasına aracılık eder.

E)Girişimcilere teknik veya idari yardımlarda bulunur.

F)Gerektiğinde gayrimenkul alır.

G)idare meclisi kararları ile sigorta acenteliği yapabilir.

(54) SYKB ; Ana Sözleşmesi,istanbul,1985,s.3-6.

4.1.3.2.3. SYKB nin Mali Yapısı

SYKB'nin mali yapısı ile ilgili olarak son 5 yıla ait rakamlar Tablo 17 de verilmiştir.

SYKB, TSKB ve ilerki bölümlerde görüleceği gibi TKB ile mukayese edilemese bile yinede yatırım bankacılığında etkin bir yere sahiptir.

Mali tablodan da görüleceği üzere , SYKB'nin sermayesi 1986 yılından 1990 yılına kadar olan süreçte tam %1500 artış göstererek 60 milyar TL'ye ulaşmıştır. Aynı şekilde gerçekleştirdiği krediler yine beş yılda %674, iştirakleride %1322 artmıştır. Görüldüğü gibi SYKB çok hızlı bir büyüme göstermiştir.

TABLO - 17 : 1987 - 1990 Dönemi SYKB Mali Göstergeleri

EKONOMİK GÖS/YIL	1986	1987	1988	1989	1990
SERMAYE	4.000	4.000	8.367	20.000	20.000
YABANCI KAY.	12.000	84.299	124.183	216.758	347.308
KREDİLER	63.196	90.954	124.183	216.874	426.282
İŞTİRAKLER	518	926	1.885	4.809	6.850

NOT:Rakamlar Milyon TL olarak verilmiştir.

Kaynak: SYKB ; 1986 - 1990 Dönemi Faaliyet Raporlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.1.3.2.4. SYKB nin Faaliyetleri

A)SYKB'nin faaliyetlerinin en önemlisi kredilerdir.1990 yılında verilen kredi miktarı 1989'a göre %96 artış göstererek 381.889 milyar Türk Lirasına ulaşmıştır.

B)SYKB 1990 yılında orta ve uzun vadeli kredilerin yanı sıra kısa vadeli kredi vermeye de başlamıştır.

C)1990 yılında SYKB küçük ve orta caplı işletmelerin ihrac edeceği finansman bonolarına aracılık görevini yerine getirmeye başlamıştır.Ayrıca bu finansman bonolarına geri ödeme garantisi de vermektedir.

D)Ayrıca bir yatırım fonunun oluşturulması için çalışmalar yapılmaktadır.

4.1.3.3. Türkiye Kalkınma Bankası (TKB)

1950 ve 1960 'lı yıllarda kalkınma hamlesine girişilmiş ve bu amaçla daha önceki bölümlerde bahsedilen TSKB ve SYKB bankası kurulmuştur.Daha sonraki yıllarda ülkenin homojen bir yapıda kalkınmaması ve özellikle Alamanya'ya Türkiyeden işçi akımının olması ve yurt dışında çalışan işçilerin birikimlerinin atıl durumda kalmasından sonra yeni bir yatırım bankasının kurulmasına gereksinim duyulmuştur.Bu husus 3.Beş yıllık kalkınma planında belirtilmiştir (55).

4.1.3.3.1. TKB nin Kuruluşu ve Amacı

Yukarda açıklanan gereksinim sonucunda ülkenin homojen bir şekilde kalkınması, yurt dışında biriken tasarrufların

yatırımlara plase edilmesi, ihracat kredisi verilmesi ve sermaye piyasasına katkıda bulunmak amacıyla 1975 yılında özel kanunla o zamanki ismiyle Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası olarak kurulmuştur. Daha sonra 1988 yılında ismi Devlet Kalkınma Bankası olarak değiştirilmiştir.

Bankanın kuruluş sermayesi 1 milyar Türk Lirası olup merkezi Ankara'dadır. Ayrıca İstanbul, İzmir, Antalya, Denizli, Şanlıurfa ve Frankfurt'ta şubeleri vardır.

Sermayesinin tamamı 1982 yılında ödenebilen bankanın, sermaye dağılımı kurucular arasında %83,83 hazine, %1.17 gerçek kişiler, %15 KİT'ler, %4,5 MKEK, %3 Demir işletmeleri, %3 Sümerbank, %1,5 Şeker Fabrikaları, %1,5 T.Çimento Sanayi A.Ş. %1,5 Azot Sanayi A.Ş. şeklindeydi. Görüldüğü gibi devlet ağırlıklı bir bankaydı.

4.1.3.3.2. TKB'nın işlevleri

TKB'nın işlevleri şu şekilde belirtilebilir (56) :

A)TKB bankası sanayi sektörüne orta ve uzun vadeli kredi sağlama işlevini yerine getirmektedir.

B)İç kaynakları harekete geçirerek sanayi sektörüne kanallize eder.

C)Sermaye piyasasının oluşumuna katkıda bulunur.

D)Yeni yatırım alanlarına öncülük yapar.

E)Diğer ülkelerden temin edilen finansman ve teknik yardımı sanayi sektörüne kanallize eder.

F)Sektör araştırmaları ve özel proje etüdüleri yaparlar.

G)Yerli ve yabancı yatırımcılara ortak bulur.

TKB'da ekonomik göstergelerinden görüleceği üzere ülke-

H)Yatırımcıları cezbetmek amacıyla hisse senetlerine yatırım yapar ve sürükleyici rolü oynar.

I)Daha etkin ve prodüktif sanayi işletmelerine sahip olmak amacıyla birleşmeleri organize eder.

4.1.3.3.3. TKB'nin Mali Yapısı

1991 yılındaki araştırmalarımıza göre TKB'nin 1990 yılı faaliyet raporu çıkmadığı ve 1990 kesin rakamları henüz belli olmadığı için TKB'na ilişkin sadece 1987, 1988 ve 1989 yıllarına ilişkin mali rakamları verebiliyoruz. TKB'nin mali tablosu Tablo 18 de görülmektedir.

TKB'da ekonomik göstergelerinden görüleceği üzere ülkemizin en hızlı ve istikrarlı büyüyen yatırım bankalarından biridir. Görüldüğü gibi TKB'nin sermayesi son üç yılda %635 gerçekleştirdiği kredi işlemleri %793 ve iştirakleri de %230 artış göstererek önemli boyutlara ulaşmıştır.

TABLO - 18 : 1987 - 1989 Dönemi TKB Mali Göstergeleri

EKONOMİK GÖS/YIL	1987	1988	1989
SERMAYE	37.090	16.818	106.881
YABANCI KAY.	16.818	37.090	106.881
KREDİLER	166.449	352.696	1.320.285
İŞTİRAKLER	32.273	59.007	74.488

NOT:Rakamlar Milyon TL olarak verilmiştir.

Kaynak: TKB ; 1987 - 1989 Dönemi Faaliyet Raporlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.1.3.3.4. TKB nin Faaliyetleri

TKB nin faaliyetlerini ,raporlarına dayanarak aşağıdaki şekilde belirtebiliriz.

A)Finansman talebinde bulunan müteşebbislere kredi vermektedir.1990 rakamıyla 567 milyar Türk Lirasını bulmuştur.

B)Türk-Alman hükümetlerinin ortak katkıları ile kurulan Kredi Özel Fonu-II ile Türk işçi şirketleri desteklenmektedir.

C)Proje değerlendirme hizmetleri verilmektedir.

D)Kredi ve/veya iştirak yoluyla özel şirketlere finansman desteği sağlanmaktadır.

E)Menkul kıymet piyasasında faaliyet göstermektedir.

4.1.3.4 Tekfen Yatırım ve Finans Bankası

4.1.3.4.1. Tekfenbank'ın Kuruluşu ve Amacı

Tekfenbank ; Tekfen grubu tarafından ülkemizde kurulan ilk %100 sermayeli yeni kuşak yatırım bankasıdır.Kuruluş tarihi Mayıs 1989 dur (57).

Bankanın kuruluş amacı,son 10 yıl içerisinde değişen ülke ve ekonomi şartlarına göre yatırım bankacılığında faaliyet göstermektir. Özellikle ana hedeflerden biri Tekfen grubunu da 1992 Avrupa tek pazarına hazırlamaktır.Bunun yanında diğer amaçları ihracatın ve yatırımların finansmanıdır.

4.1.3.4.2. Tekfenbank'ın işlevleri

Tekfenbank'ın kuruluş amacı önceki satırlarda belirtildiği gibi yatırım bankacılığının ana konuları olan şirket birleştirmelerinin ve halka açılmaların gerçekleştirilmesidir. Bunları aşağıdaki şekilde belirtebiliriz:

A) Tekfenbank işletmelere danışmanlık hizmetleri verir.

B) Halka açılma yoluyla fon yaratmak isteyen işletmelere halka açılma işlemlerinde hizmet verir.

C) Aynı sektörlerden veya değişik sektörlerden şirketlerin birleşme işlemlerini gerçekleştirir.

4.1.3.4.3. Tekfenbank'ın Mali Yapısı

Tekfenbank 1989 da kurulduğu için diğer yeni kuşak yatırım bankaları gibi mali yapısının gelişimini detaylı bir biçimde inceleyemiyoruz. Daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi Tekfenbank %100 sermayeli ilk Türk yatırım bankası olup, Tekfen Holding grubuna bağlıdır. 1989 itibariyle Tekfenbank'ın sermayesi 10 milyar TL'dir. Gerçekleştirmiş olduğu kredi işlemleri 15.635 milyar, iştirakleri 3.121 milyar ve yabancı kaynakları da 986.651 milyon TL dir (58).

4.1.3.4.4. Tekfenbank'ın Faaliyetleri

Tekfenbank'ın ana faaliyeti, daha önceki satırlarda da belirttiğimiz gibi öncelikle Tekfen grubuna ait olan, Toros Gübre, Mis Süt gibi endüstriyel tesislere kredi temininde veya danışmanlık ile şirket birleştirmelerinde rol oynamaktadır. Örnek verecek olursak Toros Gübre ile Akdeniz Gübre arasında Merger (Aynı sektörden olan şirketlerin birleşmesi)

(58) Tekfenbank ; 1989 Faaliyet Raporu, s. 3.

işlemini gerçekleştirmiştir.

Tekfenbank diğer yatırım bankaları gibi , Tekfen grubu dışındaki işletmelere de

- Danışmanlık,
- Özelleştirme,
- Yeniden yapılanma,
- Şirket birleştirmeleri,

gibi faaliyetlerini yürütmektedir.

4.1.3.5 Citibank

4.1.3.5.1. Citibank'ın Kuruluşu ve Amacı

Citibank Amerikan sermayeli ve kökenli bir banka olup dünyanın pekçok ülkesinde faaliyet göstermektedir. Citibank ın Türkiye'deki faaliyetleri 1947 yılına dayanmaktadır. 1947 Citibank'ın Türkiye'deki ilk irtibat bürosu açılmıştır (59). Daha sonra 1975 yılında bankacılık konusunda faaliyet gösterecek ilk büroyu ise 1975 yılında İstanbul'da kuran Citibank 1981 yılında da ilk bankacılık faaliyetlerine başlamıştır. O yıllarda Citibank'ı bazı kamu projelerinin finansmanında rol oynarken görüyoruz. Citibank'ın sermaye piyasasına ilk girişi ise 1984 yılına rastlar. Merkezi İstanbul'da olmak üzere İzmir ve Ankara'da da birer şubesi vardır. Bankanın kuruluş amaçları , yatırım finansmanı ile dış ticaretin finansmanını sağlamak ayrıca danışmanlık hizmetleri vermektir.

4.1.3.5.2. Citibank 'ın işlevleri

(59) Citibank ; Citibank ile yapılan görüşmeler sonucu tarafımızdan hazırlanmıştır.

Citibank'ın ana işlevleri;

- Şirket özelleştirmelerinde aracılık rolü oynamak,
 - Dış ticareti finanse etmek,
 - Şirket birleştirmelerini gerçekleştirmek,
 - İşletmelere fon temininde danışmanlık görevini yapmak,
- şeklindedir.

4.1.3.5.3. Citibank 'ın Mali Yapısı

Citibank'ta yatırım bankacılığında yeni kuşak bankalardan olduğu için Citibank'a ait detaylı rakamlar veremiyoruz.

Yapılan görüşmelere göre ; Citibank'ın 1990 sermayesi 31.681 milyar, gerçekleştirdiği kredi işlemleri 262.785 milyar , iştirakleri 1.525 milyar ve dış kaynakları da 132.809 milyar'dır. Görüldüğü gibi Citibank diğer yeni kuşak yatırım bankalarına göre arkasında Amerikan Citibank olması nedeniyle ve kökeni yılar öncesine dayandığı için mali olarak daha güçlüdür.

4.1.3.5.4. Citibank 'ın Faaliyetleri

Citibank diğer yatırım bankalarına göre daha köklü olduğu için bu konuda geniş bir pazar payına sahiptir. Faaliyetleri arasında PTT,TPAO,Tüpraş,Erdemri,Botaş,TKİ,TUSAS,THY Citosan,TMO gibi büyük kamu kuruluşlarının yabancı şirketlere sunuş işlemleri;Afyon,Balıkesir,Trakya,Ankara ve Söke cimento fabrikalarının Ciment Français'e blok satışı ile güncel bir konu olan Tofaş'ın özelleştirme işlemlerini sayabiliriz (60).

(60) Citibank ; Citibank ile yapılan görüşmeler sonucu tarafımızdan hazırlanmıştır.

4.1.3.6. Türk Merchant Bankası

4.1.3.6.1. Türk Merchant Bankasının Kuruluşu ve Amacı

Türk Mechnat Bankası Mayıs 1988 tarihinde kurulmuştur. Tek şubeli bir banka olup istanbul'da yerleşiktir (61). Kuruluş amacı diğer yatırım bankalarının kuruluş amacı gibi şirket birleştirmeleri, finansal kaynak yaratma ve halka acılma işlemlerinde aracılık görevi görme ile yatırım yönetimi hizmeti vermektir.

Türk Merchant Bankası'nın sermayesinin %60'ı Newyork Banker Trust, %35'i Türkiye İş Bankası ve %5'i de Dışbank'a aittir. Sermayesi 1990 itibariyle 12 milyardır.

4.1.3.6.2. Türk Merchant Bankasının İşlevleri

Türk Bankasının işlevleri , klasik yatırım bankacılığını fonksiyonlarıdır. Bunlar;

- Finans yaratma,
- Yatırım yönetimi,
- Leasing,
- Danışmanlık,
- Özelleştirme,
- Şirket birleştirmeler,

şeklindedir.

4.1.3.6.3. Türk Merchant Bankası'nın Mali Yapısı

(61) Türk Merchant Bankası ; Türk Merchant Bankası ile yapılan görüşmeler sonucu tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo 19 da Türk Merchant Bankası'nın son üç yıllık mali değerlerini görülmektedir.

TABLO - 19 : 1988 - 1990 Dönemi TMB Mali Göstergeleri

EKONOMİK GÖS/YIL	1988	1989	1990
SERMAYE	6.0	6.0	12.0
YABANCI KAY.	24.1	58.3	45.5
KREDİLER	24.1	82.480	126.497
İSTİRAKLER	1.176	4.558	45.516

NOT:Rakamlar Milyar TL olarak verilmiştir.

Kaynak: TMB ; 1988 - 1990 Dönemi Faaliyet Raporlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türk Merchant Bankası'nın sermayesi üç yılda %100 artış göstererek 12 milyar Türk Lirasına yükselmiştir.1991 temmuzunda 24 milyar TL'ye yükseltilecektir.Bankanın gerçekleştirdiği kredilerde üç yılda %524.8 artış göstermiştir. Aynı şekilde istirakleri de %427 artmıştır.Türk Merchant Bankası da mali kriterlerinden görüleceği üzere istikrarlı bir büyüme göstermektedir.

4.1.3.6.4. Türk Merchant Bankası'nın Faaliyetleri

Türk Merchant Bankası klasik anlamda yatırım bankası olarak faaliyet gösteren bir bankadır.Kurulduğundan beri gerçekleştirdiği faaliyetler arasında kayda değer örnekler olarak; İpragaz ve Baymak şirketlerinin halka açılma işlemleri-

ni, Ereğli Demir Çelik Fabrikalarının değerlendirme işlemlerini, La Frage ile Aslan Çimento işletmelerinin birleştirilmesi, Eska İnşaat grubunun İsveçli Meng Holding'e satışı, Polisan ve Komili işletmelerine de 10'ar milyon Dolar'lık kredi verilmesi faaliyetleri gösterilebilir.

4.1.3.7. Interbank

4.1.3.7.1. Interbank'ın Kuruluşu ve Amacı

Interbank tamamıyla Çukurova Holding'e ait olan bir yatırım bankası olup 1988 yılında kurulmuştur. Kuruluş sermayesi 15.7 milyar'dır. Merkezi İstanbul'da olan bankanın 13 ülkenin çeşitli bölgelerinde 13 şubesi vardır. Interbank'ın eski adı "Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası" dır (62).

4.1.3.7.2. Interbank 'ın İşlevleri

Interbank'ın ana işlevleri;

- Proje Danışmanlığı,
- Yatırımların finansmanı,
- Proje etüdüleri ve finansmanı,
- Özelleştirme,
- Şirket birleştirmeler,

şeklinde özetlenebilir. İlerki bölümlerde Interbank'ın gerçekleştirdiği FNSS projesinin blok diyagramı verilmiştir.

4.1.3.7.3. Interbank'ın Mali Yapısı

Tablo 20 de Interbank'ın mali kriterleri görülebilir.

(62) Interbank ; Interbank ile yapılan görüşmeler sonucu tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği üzere Interbank'da istikrarlı bir büyüme göstermektedir. İki yılda bankanın sermayesinde %225, kredi işlemlerinde %168, iştiraklerinde %147 ve dış kaynaklarında da %3 artış görülmüştür.

TABLO - 20 : 1988 - 1989 Dönemi Interbank Mali Göstergeleri

EKONOMİK GÖS/YIL	1988	1989
SERMAYE	15.4	34.8
YABANCI KAY.	131.7	135.0
KREDİLER	290.087	489.140
İŞTİRAKLER	16.3	24.1

NOT: Rakamlar Milyar TL olarak verilmiştir.

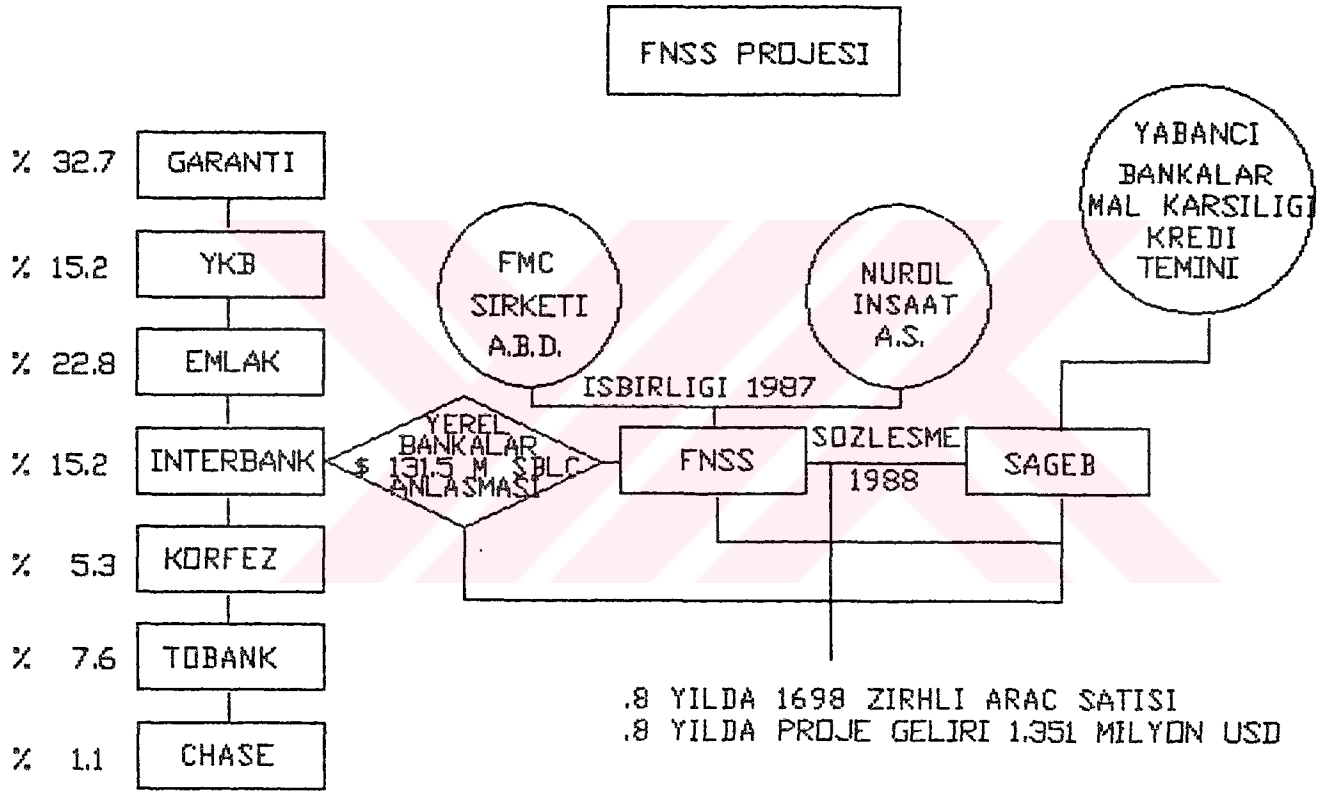
Kaynak: Interbank ; 1988 - 1989 Dönemi Faaliyet Raporlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.1.3.7.4. Interbank'ın Faaliyetleri

Interbank önemli faaliyetleri olan bir yatırım bankasıdır. Örnek verecek olursak, İstanbul 2. Galata Köprüsünün finansmanının sağlanması, Kiriş Otel proje değerlendirme ve finansmanı ile Türk Silahlı Kuvvetlerine ağır zırhlı araç üreten FNSS projesinde Türk Nurol inşaat firması ile Amerikan FMC Corporation firması arasındaki işbirliğini gerçekleştirmiştir. FNSS projesi ile ilgili olarak bu projenin realizasyonuna ait blok diyagram Tablo 21 de verilmektedir (63).

(63) Interbank ; Interbank ile yapılan görüşmeler sonucu tarafımızdan hazırlanmıştır.

TABLO - 21 : FNSS Projesi Blok Diyagramı

Kaynak : INTERBANK; Interbank ile yapılan görüşmelerimiz-sonucunda tarafımızdan hazırlanmıştır.

4.1.3.8. Avrupa - Türk Yatırım Bankası

4.1.3.8.1. Avrupa - Türk Yatırım Bankası'nın Kuruluşu ve Amacı

Avrupa - Türk Yatırım Bankası (Eurotürk Bank) 1990 yılında İstanbul'da tek şubeli olarak ; %40 Banque Indosuez, %25 Generale Bank, %25 Auro Bank ve %10 Societe Generale de Belgique sermaye bölüşümü ile kurulan tamamen yabancı sermayeli bir bankadır (64). Bankanın kuruluş sermayesi 10 milyar TL'dir.

Bankanın ana amacı Avrupa finansal merkezleri ile ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesiyle yabancı yatırımcılara Türkiye'deki yatırım alanlarını belirtmektir.

4.1.3.8.2. Eurotürk Bank'ın işlevleri

Eurotürk Bank'ın ana işlevleri;

-Türkiye'de yatırım yapacak yabancı yatırımcılara fizibilite etüdüleri sunmak ve kuruluş aşaması hukuki ve idari işleri yapmak,

-Avrupa ülkelerinde ve özellikle AET üyeleri ülkelerde yapılacak Türk yatırımlarına danışmanlık yapmak,

-Ortak girişimlere (Joint - Venture) fizibilite ve danışmanlık hizmetleri sunmak,

-Şirket birleşmelerini gerçekleştirmek,

-Sermaye piyasalarında faaliyet göstermek,

-Özelleştirme hizmetleri vermek,

(64) Eurotürk Bank ; Eurotürk Bank ile yapılan görüşmeler sonucu tarafımızdan hazırlanmıştır.

şeklindedir.

4.1.3.8.3. Eurotürk Bank'ın Mali Yapısı

Eurotürk Bank yeni kurulan bir yatırım bankası olduğu için somut mali kriterler veremiyoruz. Sadece daha önce belirttiğimiz gibi sermayesi 10 milyar TL dir.

4.1.3.8.4. Eurotürk Bank'ın Faaliyetleri

Daha önce de belirttiğimiz gibi , yeni bir banka olması sebebiyle gerçekleşmiş somut bir faaliyeti olmadığı için örnek veremiyoruz.Sadece bölüm 4.1.3.8.2. de belirtilen konularda faaliyet gösterdiğini belirtebiliriz.

4.1.4. TÜRKİYE'DEKİ YATIRIM BANKALARININ PARA PİYASASINDAKİ YERİ

Daha önceki bölümlerde yatırım bankalarının yatırım taleplerinden gelecek sermaye taleplerini değerlendirdiğini belirtmiştik. Yatırım bankalarının fon kaynağı tasarruf sahiplerinin oluşturduğu para piyasasıdır (65).Dolayısıyla yatırım bankaları tasarruflarını sunan arz cephesi yani para piyasası ile yatırım kredisi talebinde bulunan talep cephesi yani sermaye piyasası arasında köprü rolünü oynar. Ekonomilerde ani ivmelerde para piyasası yani tasarruf sahipleri likiditesi yüksek yatırım araçlarına yönelir ve yatırım kredilerine kaynak oluşturan orta ve uzun vadeli fonlar azalır. Para piyasası bir sonraki bölümde incelenecek sermaye piya-

(65) ELMALI , Mustafa; a.g.k. , s.53.

şasından ve menkul kıymet piyasasından faiz bazında çalışmasıyla ayrılır. Tahvillerin hisse senedi gibi diğer menkul kıymet araçlarına göre getiri oranları daha stabildir. Bu nedenle Türkiye gibi gelişmekte olan ve istikrarsız bir ekonomi yapısına sahip ülkelerde tahvil ihracı hisse senedine göre daha ağırlıklıdır. Yatırım bankalarının belirli bir piyasası ve müşteri kitlesi vardır. Ancak yatırım bankaları ile para piyasası ticari bankaların tahvile yatırım yapması nedeniyle daha da yaklaşmaktadır. Böylece tasarruflar para piyasasından yatırım bankaları aracılığı ile verimli endüstri yatırımlarına kayar.

4.1.5. TÜRKİYE'DEKİ YATIRIM BANKALARININ SERMAYE PİYASASINDAKİ YERİ

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde önceki bölümde belirtildiği üzere ,sermaye piyasaları, tasarrufları özendirme ve değerlendirilebilir fonların üretken ve verimli sektörlerle yönlendirilmesini sağlayarak ,kalkınmayı ve büyümeyi hızlandırmak gibi fonksiyonlara sahiptirler (66). Bu gayeyle yatırım bankaları tahvil ve hisse senedi çıkarır ,ve bu senetleri alarak sermaye piyasasının gelişmesine de katkıda bulunurlar.

Ancak Türkiye'de yatırım bankalarının çıkardıkları hisse senedi miktarları sınırlı kalmıştır. Bunun başlıca nedenleri;

-Kamu ortaklığı idaresinin ,banka işe satışları aracılığı ile hisse senedi ihracı,

(66) ZARAKOLU, Avni; a.g.k. ,s.89

-1988 yılına kadar , yüksek enflasyon oranı karşısında hisse senetlerinin net verimliliklerinin enflasyon oranının altında kalarak getirisinin negatif olması,

-Özelleştirme dönemlerinde ,Borsa endeksinin düşük veya astabil olması,

-Devlet ve özel kesim tahvillerinin cazip olması,

-Tahvil araçlarının ve mevduat hesaplarının daha garantili olması,

şeklindedir. Bu nedenlerden ötürü yatırım bankaları tahvil ihracına ağırlık vermişlerdir.

Haziran 1991'de istanbul Menkul Kıymetler Borsası 'da tahvil piyasasını hizmete sokacaktır.Bilindiği gibi tahvil; tahvili çıkaran için borç senedi, tahvili alan için alacak senedir.Hisse senedi ise sermaye katılımıdır.Tahvilin hisse senedine göre riski azdır.

4.1.6. YATIRIM BANKACILIĞINA KONJONKTÜRÜN ETKİSİ

Önceki bölümlerde açıklamaya çalıştığımız gibi,yatırım bankaları kredi vermek üzere fon olarak tahvil ve hisse senetlerini kullanırlar. Bu menkul kıymetler içerik itibariyle birbirlerinden oldukça farklıdır. Tahviller hisse senetleri gibi işletmenin karından hisse oranına göre kar almaz,önceden belirlenmiş bir faizle yatırımcısına getiri sağlar.Dolayısıyla temeldeki bu farklılık yönünden konjonktür yani ekonomik ve siyasi istikrar ve olaylardan değişik oranlarda etkilenirler.Dolayısıyla konjonktürün;

- Canlanma (Revival)

- Refah (Prosperity)

- Tasfiye (Liquidation)
- Panik (Panic)
- Depresyon (Depression)

dönemlere göre getirileri değişir.

Canlanma dönemlerinde ,menkul kıymetlere ilgi fazladır. Başlarda tahvillere olan ilgi kredi faizlerinin yükselmesiyle beraber ,tahvil satışlarının durmasına, daha yavaş artış gösteren hisse senedi fiyatlarının ,ilgiyi üzerine çekerek artmasına yol açar. Zamanla refah dönemine girildiğinde ,tasarruf sahipleri ,menkul kıymet fiyatlarını yüksek bulmaya başlarlar ve portföylerindeki menkul kıymetleri değeri düşeceği şüphesiyle satmaya başlarlar.Panik durumunda ise menkul değerlerin fiyatları (özellikle hisse senetleri) korkunç bir hızla inişe geçer.

Depresyon aşamasında ise ,hisse senetleri yavaş yavaş toparlanmaya başlarken ,tasarruf sahiplerinde biriken yatırımlar kaliteli menkul kıymetlere kayar ve hisse senedi piyasası canlanır.Bu sirkülasyon böyle devam eder.Yatırım bankaları olası krizler ve konjonktürel değişimlerden etkilenme olaylarını asgariye indirmek isterler.Bu amaçla yatırım bankaları riski dağıtmak için menkul kıymet yelpazesini geniş tutarlar. Yatırım bankalarının değişik uğraşlar ve işlemler yapmasının ana gayelerinden biri budur.Yatırım bankaları ayrıca kriz ve depresyon dönemlerinde ,elde tahvil tutmaktan kaçınırlar.

4.1.7 YATIRIM BANKACILIGINDA KREDİ DEĞERLEMESİ

Daha önceki bölümlerde yatırım bankacılığının işlevle-

rinden birinin yatırım yapacak işletmelere orta ve uzun vadeli kredi veren veya verilmesinde aracılık eden kuruluşlar olduğunu belirtmiştik. Ancak kredi verme işlemi belirli kriterlere göre yapılmaktadır. Çünkü sanayi işletmelerinin daha ziyade orta ve uzun vadeli kredilere gereksinimi vardır ve dolayısıyla ,orta ve uzun vadeli kredilerde kredinin geri dönüş süresi ve riski Türkiye gibi ekonomisi istikrarsız ülkelerde fazla olmaktadır.Bu bağlamda bankalar yatırım kredisi verirken çok dikkatli olmak zorundadırlar.

4.1.7.1. Kredi ve Kredi Değerlemenin Tanımları

Yatırım kredilerinin verilmesinin detayına inmeden önce kredinin tanımını vermekte yarar görüyoruz. «Kredi» bankanın nakdi kaynaklarını bir bedel karşılığında paradan para kazanmak amacıyla girişimcilere borç olarak vermesidir (67). Kredi olaylarında en önemli olay vade-kar ilişkisini yakalamaktır. Yani en uygun vadede ,en iyi karı elde edebilmektir. Devlet,özel idareler,belediyeler ve kamu iktisadi teşekküllerine verilecek kredilere «kamu kredileri» , gerçek ve tüzel kişilerle ticari ortaklıklara verilen kredilere de «özel krediler» denir. Krediler sürelerine göre de kısa(short term credits-bir ve iki yıl vadeli),orta (medium term credits-iki ila beş yıl vadeli) ve uzun (long term credits-beş yıldan uzun vadeli) vadeli krediler olmak üzere üçe ayrılır.

«Yatırım kredisi» tanımı da:üretimde bulunacak girişimlerin kurulması; imalathane, fabrika, çiftlik tesisi, arazi ıslahı,demiryolu,baraj yapımı gibi sabit sermaye tesisinde

(67) EYÜPGİLER, Servet; a.g.k. , s.112.

kullanılan orta ve uzun vadeli kredilerdir.

4.1.7.2. Kredi Değerlemesinin Amacı

Yatırım bankalarına yapılan kredi talep müracaatlarının değerlendirilme amaçları, kredinin zamanında ve belirlenen koşullarda ödenip ödenmediğinin yanısıra diğer amaçları;

-Yatırım bankaları uluslararası finans kuruluşlarından temin edilen ,döviz bazındaki kredilerin Türkiye gibi döviz girdilerine çok ihtiyacı olan gelişmekte olan ülkelerde bu kredilerin en rantabl alanlarda kullanılıp kullanılmadığının kontrolü,

-Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ülke ekonomisine birinci derecede katkısı olacak projelerin öne alınmasını sağlamak,
şeklindedir.

4.1.7.3. Kredi Değerleme işlemleri

Yatırım bankaları kredi değerlendirme işlemine geçmeden önce bilgi alma servisleri aracılığı ile kredi verilecek firma ve yapacağı yatırımla ilgili olarak ,bilgi toplarlar. Bu işlemler kredi talep eden kişi ve kuruluşlarla karşılıklı görüşme, kuruluşun bilançolarının, resmi belge ve dosyalarının incelenmesi ve firmayla , iş ilişkisinde olan diğer kişi ve kuruluşlardan alınan bilgilerin , ekonomist, mali analist ve mühendislerle ile müşavirlerin oluşturduğu bir ekip tarafından yapılır (68).

(68) AKBÜÇ,Öztiñ,Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi,Türkiye Bankalar Birliği Yayını,Ankara,1977, s.15.

Bu araştırmalar sonucunda yatırım bankaları gerekli bilgileri elde eder ve bu sonuçları bir analizle birleştirir.

Yapılan kredi değerleme analizi üç etaptan oluşur:

- Teknik Analiz
- Ekonomik Analiz
- Mali Analiz

Şimdi bu analiz metodlarını irdeleyelim.

4.1.7.3.1 Teknik Analiz

Yatırım bankaları orta ve uzun vadeli yatırım kredileri verdiklerinden dolayı kredi değerlemede teknik proje esaslı uygulanır. Bu husus yani projenin teknik açıdan incelenmesi çok önemlidir. Projenin teknik olarak;

- Projenin veya yatırımın türüne,
- Yatırımın kuruluş yerinin seçimine yani altyapı, haberleşme, ulaşım, devletin özendirici ve yönlendirici olması imkanlarına,
- Yatırım sonuçlandığında üretilecek mamule, yan mamullere, kaliteye, paketlemeye, standartlara uygunluğa,
- Üretimde hammadde olarak ne kullanılacağına, üretilecek mamulün ithal mamullere göre avantaj ve dezavantajlarına,
- Maliyet hesaplarına, yatırımın ekonomik ömrüne, tesisin kapasitesine,
- Üretim programına,
- Kullanılacak teknolojinin seçimine ve ülke şartlarına uygunluğa (69),

(69) GÜVEMLİ, Oktay; Yatırım Projelerinin Düzenlenmesi ve Değerlendirilmesi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 19791 s.72.

-İşin Gecikme (Force - Majeure) riskine,

-Gecikme ve maliyet artış riskine,

göre değerlendirilir. Görüldüğü gibi teknik analiz en önemli aşamalardan biridir.

4.1.7.3.2 Ekonomik Analiz

Ekonomik analizde ,üretilecek mamulün hangi pazarda ve nasıl satılacağıının tanımlarının yapılması ve mamulün ekonomiye yapacağı katkıyı belirlemek gereklidir.Bunun için öncelikle sektör analizi yapılarak ,mamulün pazarda alabileceği yer eşdeğer mamullerle rekabet gücü gibi hususlar incelenir. Ekonomik analizde kredi talebinde bulunan işletmenin,

-Sektörün ekonomik istikrarsızlıklara dayanım gücü,

-Rekabet gücü,

-Ekonomik ve siyasi konjonktüre uyumu,

-Üreteceği mamulün iç ve dış pazar durumları,

incelenir.Ayrıca devletin işletmenin gireceği sektöre bakış açısı ve sektördeki talep ile kurulu kapasitenin karşılaştırılması yapılarak pazarda talep fazlasının olup olmadığı,yatırımın ülke ekonomisine döviz tasarruf veya girdisi sağlayıp sağlayamayacağı da incelenir.

4.1.7.3.2 Mali Analiz

Mali analizlerde ,yatırımın yaklaşık maliyeti,finansmanın sağlanması ve yatırımın karlılık durumları irdelenir.

-Öncelikle yatırımın maliyeti hesaplanır.Özellikle Türkiye gibi enflasyonist ve gelişmekte olan ülkelerde ,yatırım maliyeti hesabının çok iyi yapılması gereklidir.

-Yatırım maliyetinin belirlenmesinden sonra , yatırımın finansman yapısı yani ortakların sermayeye katkı oranları ve işletmenin borçlanma oranları belirlenir.

-Yatırım bankalarını en çok ilgilendiren konu , yatırım kredisinin geri ödemesinin yapılması ancak işletmenin karlı çalışması ile mümkün olduğu için karlılıktır. Bunun için sektördeki gelişmeler ve ekonomik koşullar gözönünde bulundurularak beş yıllık tahmini üretim,maliyet, satış ve karlılık rakamları belirlenir. Bunların yanında diğer mali tabloların analizleri de çok önemlidir (70).Böylelikle mali tablo analizleri ile işletmenin ilerde ihtiyacı olabilecek fonlar da bilanço ve gelir tablolarında görülmeyen fon akımlarını gösteren ve mali onakların yarattığı fonların nerelerde kullanılacağını ve gelecekteki fon talebini gösteren fon akım tablolarından görülebilecektir.

Yukardaki satırlarda açıkladığımız ,bilimsel analizlere ilave olarak yatırım bankaları kredi verecekleri kuruluşlarda,

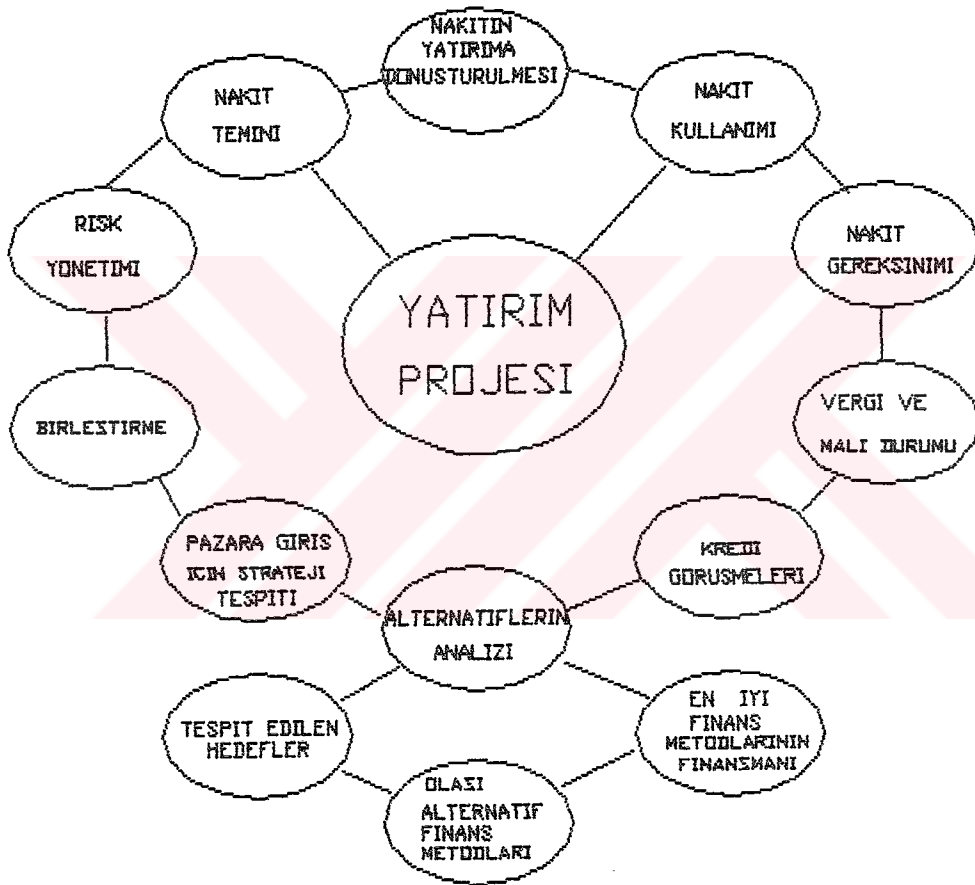
- Yasalara uygunluk,
- Kredi talebinde bulunan kuruluşun demoralitesi,
- Ortakların mal varlıkları,
- Referansları,

gibi etkenlere de önem verirler.

Tablo 22 de yatırım projelerinin değerlendirilmesinin akış diyagramı görülmektedir.

(70) AKGÜC,Öztiñ;Mali Tablolar Analizi,istanbul Üniversitesi işletme Fakültesi Yayını,istanbul,1979, s.239.

TABLO - 22 : Proje Değerleme Akış Diyagramı

Kaynak : Yatırım Bankaları ile yaptığımız görüşmeler sonucunda tarafımızdan hazırlanmıştır.

4.1.7.4. YATIRIM KREDİLERİ YOLUYLA ÖZEL ÜRETİM ENDÜSTRİSİNİN TEŞVİK EDİLMESİ

Daha önceki bölümlerde yatırım bankalarının ana işlevlerinden birinin özel üretim endüstrisini teşvik etmek olduğunu belirtmiştik. Ancak bu amaçla planlı kalkınma döneminde kurulan yatırım bankalarının ,üretim yatırımlarına kredi bazında sağladığı finansal destek bu dönemde toplam krediler içersinde %9.7'yi geçmemiştir (71). Bu oranın daha yüksek boyutlarda gerçekleşmesi gerektiği halde ilerki yıllarda da bu oran aynı seviyelerde kalmıştır. Bu oranın düşük kalma nedenleri arasında en önemlisi projeye bağlı yatırımlara açılan krediler içinde ,ticaret bankalarının payının yüksek olmasıdır. Örnek verecek olursak 1980 yılında yatırım bankalarının kredilerdeki payı %12,9 iken ticaret bankalarının payı %87,10 dur. Bu oran 1989 da ise yatırım bankaları için %14,48, ticaret bankaları içinse %85,52 olmuştur (72).

Diğer etkenler arasında;

-Ticaret bankalarının şube sayılarının çok ve yaygın olması,

-Kredi faizleri arasında çok büyük fark bulunmaması,

-Proje değerlendirme işleminin daha esnek, kolay ve çabuk yapılması,

gibi maddeler sayılabilir.

Yatırım bankalarının özel üretim endüstrisine verdiği

(71) Devlet Planlama Teşkilatı ;özel Üretim Sanayii Anketi Sonuçları, 1963 - 1981.

(72) TUNCER, Selahattin; Türkiye'de Mali Kesim içinde Yatırım bankacılığı, iktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını No:79 , İstanbul, 1990, s.77

diğer bir destekde ,program ve proje kredileri aracılığıyla endüstrinin dış kaynak talebini karşılamasıdır.Bunun için,özel üretim endüstrisine yurt dışından ithal edilen makine ve aksamı için yatırım döviz kredisi de açarlar.

BESİNCİ BÖLÜM

YATIRIM BANKACILIĞININ SORUNLARI VE GELİŞME İMKANLARI

5.1.YATIRIM BANKACILIĞININ SORUNLARI

Çalışmamızın önceki bölümlerinde ,yatırım bankacılığının doğuşunu, gelişimini, işlevlerini,özelliklerini ve günümüzdeki yapısını detaylı bir biçimde incelemeye çalıştık.Ancaak araştırmalarımızda karşılaştığımız durum ,bugün emekleme aşamasında olan gerçek anlamdaki yatırım bankacılığının birçok sorununun olduğunu saptadık (73).

Yatırım bankalarının en büyük sorunları ,kaynak yaratma işlemi ile ilgilidir.

A)Kaynak Yaratma Sorunları:Yatırım bankaları,yatırımların finansmanında kullanılacak ,gerek iç gerekse dış kaynakların temininde bazı zorluklarla karşılaşmaktadır.Aslında bu tür problemler ekonomik yapıda mevcut olan bazı unsurlardan ötürü ileri gelmektedir.

a)İç Kaynak Temini ile ilgili Sorunlar :iç tasarruf düzeyinin düşük olması nedeniyle iç piyasadan fon temin edilememektedir.Bu yüzden kamu kaynaklarına bağlı kalınmaktadır.

iç kaynakların yetersizliğine birde kanun hükmü ile yatırım bankalarının mevduat toplamasının yasaklanması eklen-

(73) Yatırım Bankacılığının Sorunları tarafımızdan TSKB,SYKB TKB,Citibank,Tekfenbank,Interbank ve Eurobank ile yapılan görüşmeler sonucunda tarafımızdan hazırlanmıştır.

miştir.

b)Dış Kaynak Temini ile ilgili Sorunlar : 1980 öncesi yıllarda Türkiye'nin dış kredi itibarının zayıf olması ve döviz darboğazının yaşanması nedenleriyle dış kaynak temininde birçok problemle karşılaşmıştır. Daha ziyade Dünya Bankası,Avrupa Yatırım Bankası gibi uluslararası finans kuruluşlarına bağımlı kalmıştır.1980'li yıllardan sonra yabancı sermayeli bankalarında ülkemize girmesiyle birlikte bu sorun kısmende olsa aşılabilmektedir.

Uluslararası borsalarda ,tahvil ihracı ile veya kredi talebi ile yatırım bankaları kur riskini sahiplenmek şartıyla fon sağlayabilirler.

B)Mevzuat Sorunları:1980'li yıllardan önce yatırım bankaları faiz hadlerinin idari kararlarla belirlenmesi,mali aracılık işlemleri nedeniyle tabi olunan vergi ve fonlar ile menkul kıymet ihracında karşılaşılan engeller nedenleriyle zor durumlarda kalmışlardı.

1980 sonrası ,serbest piyasa ekonomisine geçilmesi ve mali piyasaların liberalleştirilme çalışmalarıyla büyük mesafeler katedilmiştir.

C)Yatırım bankaları en çok ekonomik istikrarsızlıktan etkilenmektedirler. Çünkü bir işletmenin halka açılma döneminde Borsa endeksi çok düştüğü zaman hisse senedinin belirlenen fiyatı eşdeğer şirketlerin hisse senedi birim fiyatlarına göre düşük kalabilmekte ve halka açılma olayı şirket gerçek değerini bulamayacağı için gerçekleşmemektedir.

D)Bir işletmenin gerçek fiyatını karakterize edecek en önemli rasyolardan biri olan Fiyat/Kazanç oranını belirleye-

cek herhangi bi mekanizma olmadığı için Borsada beliren oranlar arasında istikrarsızlık vardır.Buda işletmeleri halka açacak yatırım bankalarına bir işletmenin birim hisse fiyatını belirlemede zorluk çıkarmaktadır.

E)Yatırım bankaları daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi diğer bankalara göre, ihtisaslaşmaya daha çok önem vermelidir.Çünkü yatırım bankaları salt para alıp satmamakta işletmeleri teknik ve finansal olarak incelemekte ve bir ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Yatırım bankacılığı sektörünün en büyük gereksinimlerinden birisi , yetişmiş personeldir.Ancak konunun çok yeni olması nedeniyle daha ziyade tecrübeli personel üst düzey görevlere getirilmiş ve bu personel ,bankacılığa kabiliyeti olan ve iyi yetişmiş gençlerle takviye edilmiştir.

5.2.YATIRIM BANKACILIĞININ SORUNLARINA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Bir önceki bölümümüzde yatırım bankalarının sorunlarına değinmeye çalıştık. Bu bölümde de saptadığımız bu sorunlara getireceğimiz çözüm önerilerini sunmaya çalışacağız (74).

Yeni kuşak merchant tip yatırım bankacılığı henüz emekleme devresindedir. Dolayısıyla çok yeni diyebileceğimiz bu sektör için bazı koruyucu önlemler de gereklidir.

A)Yatırım bankalarının en büyük probleminin ,kaynak yaratılması olduğunu belirtmiştik.Yatırım bankaları daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi ticari bankalardan farklı olarak

(74) Yatırım Bankacılığının Sorunlarına çözüm önerilerimiz tarafımızdan TSKB,SYKB,TKB,Citibank,Tekfenbank, Interbank ve Eurobank ile yapılan görüşmeler sonucunda tarafımızdan hazırlanmıştır.

mevduat toplayamıyor ancak ticari bankaların bütün risklerini paylaşıyordu. Günümüzde zaten üniversal bankacılığa gidildiğini göz önüne alırsak ,yatırım bankalarının da mevduat toplama yetkisine kavuşmasını önerebiliriz.

B)Uluslararası borsalardan temin edilen fonlarda riski azaltmak amacıyla ,yatırım bankacılığı gelişene kadar bazı mali tedbirler alınabilir.

C)Yatırım bankalarının sabit maliyetlerini azaltmak amacıyla bazı vergi, damga pulu ve çeşitli fon primleri azaltılabilir.

D)Yatırım bankalarının ekonomik istikrarsızlıktan çok zarar gördüğünü belirtmiştik. Bu, ya enflasyonist baskıdan ötürü tasarrufların likiditesi yüksek kısa vadeli yatırım araçlarına kayması yada borsa endeksinin çok istikrarsız bir değişim göstermesinden kaynaklanıyordu. Dolayısıyla ekonominin istikrara kavuşması ve enflasyonun düşmesi tasarrufların uzun vadeli yatırım araçlarına yönelmesi ve yatırım bankalarının fon teminininde zorlanmamalarını sağlayacaktır.

E)Yatırım bankacılığının uzmanlaşmaya en çok gereksinimi olan bankacılık brançlarından biri olduğunu belirtmiştik. Bunun için sektördeki genç bankacıların periyodik yurt içi ve dışı eğitim programları ile yetiştirilmesi gereklidir.

F)Promosyon ve reklam günümüzün en önemli kitlelere ulaşma aracıdır. Dolayısıyla yeni kuşak yatırım bankalarının da kendilerini işletmelere ve fon gereksinimi olan girişimcilere tanıtmaları için reklam aracını kullanmaları gereklidir.

G)Yatırım bankacılığının gelişmesi için ,finansal gücü

olan ekonominin önde gelen kuruluşlarının bu sektöre girerek öncü olmaları gereklidir.

5.3.YATIRIM BANKACILIGININ GELİŞME İMKANLARI

Kısaca özetleyecek olursak 1930'larda ülke ekonomisini kalkındırmak amacıyla kalkınma ve yatırım bankacılığı başlığı altında başlayan yatırım bankacılığı ,çeşitli aşamalardan geçerek 1990'lı yıllara gelmiştir. Ancak 1990'lı yıllarda; 1980'li yıllarla serbest piyasa ekonomisine ve liberalleşmeye geçilmesiyle birlikte ,yatırım bankacılığının kalkınma bankacılığından ayrılarak ve devlet destekli kalkınma ve yatırım bankalarının uktesinden çıkarak , anglosakson tipi «investment banking-merchant banking» modeline yaklaştığını görüyoruz. Önümüzdeki yıllarda da serbest piyasa ekonomisinden herhangi bir dönüş yaşanamayacağına göre yatırım bankacılığının geleceği yani gelişme sürecinin ne olacağı çok önemlidir (75).

1990'lı yıllarda işletmeler arası rekabet önceki yıllara göre çok da çetin geçecektir. Çünkü 1992'de Avrupa ortak pazarına geçilecek ve doğu bloku ülkeleri de serbest piyasa ekonomisine geçiş faaliyetlerini hızlandıracaktır. Buda mali piyasalara hareket getirecektir. Yatırım bankaları 1990'lı yıllarda kredi ve fon sağlamadan daha çok bu işlemlere aralık etmeyi ve danışmanlık hizmetinde bulunmayı tercih etmektedir.Kanımızca yatırım bankacılığının geleceği

-Yetişmiş personel açığını kapattığı,

(75) Yatırım Bankacılığının Gelişme imkanlarına ait yorumlarımız tarafımızdan TSKB,SYKB,TKB,Citibank,Tekfenbank, Interbank ve Eurobank ile yapılan görüşmeler sonucunda tarafımızdan hazırlanmıştır.

- Dışa açılma faaliyetlerine devam edildiği,
 - Yabancı sermaye ölkemize girmeye devam ettiği,
 - Ölkemizde danışmanlık hizmetleri kanıksanmadığı,
 - İşletmelerin daha verimli çalışma istekleri sürdüğü,
 - Ekonominin istikrara kavuştuğu,
 - Enflasyonun düşmeye devam ettiği,
 - Sermaye piyasaları geliştiği,
- sürece çok daha parlak olacaktır.

S O N U C

Yatırım bankacılığı işlev olarak çok önemli bir konuma sahip olmasına rağmen ,uzun yıllar kalkınma bankacılığının gölgesinde yaşamıştır. Fransa ve Amerika'da kalkınma çabalarına paralel olarak kurulmuş ve 1930 büyük bunalımı ve arkasından 2.Dünya savaşı ile birlikte gelişmiş olan kalkınma ve yatırım bankacılığının ülkemizdeki tarihi cumhuriyetin kurulmasından sonraki yıllara rastlar. Devletin kalkınmak için öncelikle sanayii teşvik etmesi ve kalkınma ve yatırım bankalarının kurulmasına yardım ettiği görülmektedir. Bu olay 1980'li yıllara kadar devam etmektedir. 1980 sonrası serbest piyasa ekonomisine geçişte ve dışa açılma ile batıya entegrasyonda özellikle yabancı sermayesinde gelmesiyle artık kalkınma ve yatırım bankacılığının yolları ayrılmaktadır. Çünkü kalkınma bankacılığı daha ziyade gelişmekte olan ülkelerde söz konusu olurken yatırım bankacılığı ise ana işlevleri şirket birleştirmeler ve halka açılma olduğu için gelişmiş ülkelerde yer almaktadırlar. Türkiye gelişmekte olan bir ülkedir.Bu nedenle yatırım bankacılığı da henüz emekleme aşamasındadır.Ancak geçen üç yılda büyük mesafeler katetmiştir.Özellikle 1992 ortak pazar sistemine geçiş aşamasında ve doğu bloku ülkeleri serbest piyasa ekonomisine geçerken Türk yatırım bankacılığını çetin bir rekabet beklemektedir. Ancak son yıllarda Türk sermaye piyasasının gelişmesi ve Türk ser-

mayeli yatırım bankalarının sayılarının çoğalması sevindiricidir. Burada devlet yetkili organlarına çok önemli görevler düşmektedir. Daha yeni doğma aşamasında olan Türk yatırım bankacılığı özene ve korumaya muhtaçtır. Özellikle sermaye piyasalarında ve bankalar kanununda bazı düzenlemelere gidilmeli ayrıca ekonomik sistemimizin istikrar kavuşturulması da şarttır. Ayrıca toplumumuzda yatırım ve tasarruf bilicinin artırılması yatırım bankacılığının gelişmesi açısından şarttır.

Kısaca özetlenecek olursa ülkemizde yatırım bankacılığı çok kısa zaman süreci içerisinde büyük aşamalar kaydederek gerçek kimliğine kavuşmaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKGÜÇ, Öztin : Orta ve Uzun Vadeli Krediler ve Finansman Kurumları, 1975.
- AKGÜÇ, Öztin : Kalkınmanın Finansmanında İhtisas Bankacılığı Desiyab 4. Sempozyumu, Ankara 1983.
- AKGÜÇ, Öztin : Cumhuriyet Döneminde Bankacılık Alanında Gelişmeler, T.B.B. Yayını No:71 Ankara, 1975.
- AKGÜÇ, Öztin : Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi , T.B.B. Yayını, Ankara, 1977
- AKGÜÇ, Öztin : Mali Tablolar Analizi, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını, İstanbul, 1979.
- BLOCH, Ernest : Inside Investment Banking, Illinois, Dow Jones Irwin, 1986.
- ÇADIRCIOĞLU, Turhan : Avrupa Yatırım bankası Faaliyetleri ve Türkiye, Maliye Tetkik Kurulu , Ankara 1979.
- DEMİREL, Ahmet : Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler, TSKB Yayınları, İstanbul, 1990.
- DOĞAN, Yalım : 50. Yılda Yatırım ve Kalkınma Bankacılığımız, Türk Bankacılığında 50. Yıl Banka ve Ekonomik Yorumlar yayını, İstanbul, 1973.
- D.P.T. : Özel Üretim Sanayii Anketi Sonuçları 1963-1981.
- DURER, Salih : Türkiye'de Ticaret Bankalarının Sermaye Yapı ve Yeterliliği, Birinci Baskı İstanbul, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Müdürlüğü Bankacılık Araştırma Dizisi No:8, 1988.
- EKİNCİOĞLU, Erdal : Kalkınma Bankacılığının Kuruluş Nedenleri ve Fonksiyonları, Birinci Baskı, Türkiye Kalkınma Bankası Yayınları, Ankara, 1989.

- EKREN, Nazım : Uluslararası Bankacılık ve Türkiye Örneği, Birinci Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Ekonomi Dizisi No:21, 1986.
- ELMALI, Mustafa : Altın, Para ve İktisadi Müvazene Meselesi, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1952.
- ELMALI, Mustafa : Sınai Gelişmede Yatırım Bankaları ve Yatırımcı Sigortalar, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1961.
- EREM, Faruk ve ALTIÖK, Akın : Banka Hukuku Bilgisi, Dokuzuncu Baskı İstanbul, Türkiye İş Bankası Bankacılar Serisi No:4, 1988.
- EYÜPGİLLER, Servet : Banka İşletmeciliği Bilgisi , Dördüncü Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Bankacılar Serisi No:4, 1988.
- GÜVENLİ, Oktay : Yatırım Projelerinin Düzenlenmesi ve Değerlendirilmesi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1979.
- INTERBANK : 1989 Faaliyet Raporu.
- İ.A.V. : Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Yeni Gelişmeler Seminer Notları, İstanbul 1990.
- SAARBRÜCKER GMBH : European Investment Bank 1958-1978, Saarbrücker Zeitung Verlag and Drucker GMBH, 1978.
- S.Y.K.B. : 1986-1990 Faaliyet Raporları.
- TEKFENBANK : 1989 Faaliyet Raporu.
- T.K.B. : 1988-1989 Faaliyet Raporları.
- T.S.K.B. : 1986-1990 Faaliyet Raporları.
- TUNABOYLU, Osman : Dünyada ve Türkiye'de Ticaret Bankacılığında Hukuki ve İktisadi Yönleriyle Orta Vadeli Kredi Uygulaması ve Kaynakları No:2, İstanbul, 1977.
- TÜRK MERCHANT BANK : 1989-1990 Faaliyet Raporları.
- ULUTAN, Burhan : Bankacılığın Tekamülü, 1. Baskı, Ankara, Doğu Ltd., 1957.
- ZARAKOLU, Avni : Para, Kredi ve İktisadi Faaliyetler T.B.B. Yayını No:41, Ankara, 1977.

ZARAKOLU, Avni : Cumhuriyetin 50. Yılında Memleketimiz-
de Bankacılık, Türk Bankalar Birliği
Yayınları, No:61, Ankara, 1974.

Ö Z G E C M i Ş

Bu çalışmayı gerçekleştiren Gökhan KEFMAN 1965 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlkokulu 1976 yılında Beşiktaş Turgut Reis ilkokulu'nda, ortaokulu 1979 yılında Beşiktaş Anafartalar Ortaokulu'nda, lise tahsilinide 1982 yılında Kabataş Erkek Lisesi'nde tamamlamıştır.

1986 yılında; Yıldız Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Elektrik Mühendisliği bölümünü bitirerek Elektrik Mühendisi ünvanını almış, aynı yıl Yıldız Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün İşletme Yönetimi Yüksek Lisans programı için acmış olduğu sınavlarda bu bölüme girmeye hak kazanmıştır.

Askerlik görevini tamamlamış olan Gökhan KEFMAN evli olup iyi derecede İngilizce bilmektedir. 1987 yılından beri elektronik sistemlerin satışını ve teknik hizmetlerini gerçekleştiren özel bir şirkette Satış Müdürü olarak görev yapmaktadır.